

Vergaderjaar 2014–2015

32 734

Modernisering Nederlandse diplomatie

Nr. 27

VERSLAG VAN EEN ALGEMEEN OVERLEG

Vastgesteld 23 december 2014

De vaste commissie voor Buitenlandse Zaken, de algemene commissie voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking en de vaste commissie voor Europese Zaken hebben op 12 november 2014 overleg gevoerd met Minister Koenders van Buitenlandse Zaken over:

- **de brief van de Minister van Buitenlandse Zaken d.d. 9 juli 2014 houdende een reactie op het slotrapport van de Adviescommissie Modernisering Diplomatie (Kamerstuk 32 734, nr. 25);**
- **de brief van de Minister van Buitenlandse Zaken d.d. 22 mei 2014 ter aanbieding van het slotrapport van de Adviescommissie Modernisering Diplomatie (Kamerstuk 32 734, nr. 24);**
- **de brief van Minister van Buitenlandse Zaken d.d. 30 april 2014 in reactie op de motie van het lid Sjoerdsma c.s. over het postennetwerk en informatie over visumverlening ten behoeve van het bedrijfsleven in Erbil (Kamerstuk 32 734, nr. 23);**
- **de brief van de Minister van Buitenlandse Zaken d.d. 4 augustus 2014 houdende de jaarlijkse rapportage over Nederlandse gedetineerden in het buitenland (motie Pechtold Kamerstuk 32 500-V, nr. 137) – peildatum 1 april 2014 (Kamerstuk 30 010, nr. 20);**
- **de brief van de Minister van Buitenlandse Zaken d.d. 10 oktober 2014 houdende een toelichting op het nieuwe beleid voor Nederlandse gedetineerden in het buitenland (Kamerstuk 30 010, nr. 21);**
- **de brief van de Minister van Buitenlandse Zaken d.d. 4 november 2014 over de organisatie van de paspoortverstrekking in het buitenland (Kamerstuk 25 764, nr. 86).**

Van dit overleg brengen de commissies bijgaand geredigeerd woordelijk verslag uit.

De voorzitter van de vaste commissie voor Buitenlandse Zaken,
Eijsink

De voorzitter van de algemene commissie voor Buitenlandse Handel en
Ontwikkelingssamenwerking,
De Roon

De voorzitter van vaste commissie voor Europese Zaken,
Knops

De griffier van de vaste commissie voor Buitenlandse Zaken,
Van Toor

Voorzitter: Van Bommel
Griffier: Wiskerke

Aanwezig zijn vijf leden der Kamer, te weten: Van Bommel, Ten Broeke, Van Ojik, Servaes en Sjoerdsma,

en Minister Koenders van Buitenlandse Zaken.

Aanvang 11.15 uur.

De **voorzitter**: Ik open dit algemeen overleg. Vooraf heb ik een mededeling met betrekking tot een brief die aan de Kamer is gestuurd. Het betreft de brief van 4 november jl. over de organisatie van de paspoortverstrekking in het buitenland. Het voorstel is, deze brief toe te voegen aan de agenda van dit algemeen overleg. Ik zie dat dit op de instemming van de leden kan rekenen. Ik stel een spreektijd van vijf minuten per fractie voor.

De heer **Ten Broeke** (VVD): Voorzitter, ik ben met u en wellicht ook met de griffier omringd door mensen die bij het Ministerie van Buitenlandse Zaken hebben gewerkt, of die daar nog werken. Ik ben dus benieuwd of ik hier een beetje een origineel geluid kan laten horen. De heer Sjoerdsma spreekt van «omsingeld» in plaats van «omringd». Zo voelt dat voor mij echter niet. Dit zijn immers beschaafde kringen. Op 25 november 2013 hadden we een notaoverleg over de modernisering van het postennetwerk en intussen hebben we het slotrapport van de adviescommissie ontvangen. Ik zal er geen doekjes om winden; er was ook sprake van een forse aderlating voor de diplomatie met de forse bezuinigingsopgave van in totaal 100 miljoen in de periode van het kabinet-Rutte I en het kabinet-Rutte II. De VVD heeft altijd aangegeven dat een modern, effectief en flexibel postennet van belang is voor Nederland en zijn bedrijven over de grens. Dat betekent echter niet dat wij in tijden van crises niet ook van de diplomatie iets mogen vragen. Het adagium is dus geweest: krimp waar nodig en mogelijk. Dat heeft er onder andere toe geleid dat de posten in Uruguay, Equador, Kameroen, Burkina Faso en Zambia zijn gesloten. We willen echter ook gericht groei mogelijk maken, daar waar dat voor de Nederlandse politiek uit strategisch oogpunt of economisch oogpunt van belang is. En het is van belang dat wij blijven samenwerken met het bedrijfsleven. De VVD was dan ook blij dat we er na het overleg met VNO-NCW, dat vorig jaar intensief is gevoerd, gezamenlijk voor konden zorgen dat de consulaten-generaal in Antwerpen, München, Milaan, Chicago en zelfs in Osaka in afgeslankte vorm open bleven. Zeker in tijden van crises moet Nederland het van de export, ons verdienmodel, hebben. Wat is eigenlijk het resultaat? Wat is de stand van zaken daar en hoe zit het met die bijdrage van VNO-NCW waarover de heer Wientjes hier vorig jaar zo hoog opgaf? Komt hij of zijn opvolger een beetje door?

Ik maak ook een compliment aan het ministerie voor het optreden tijdens deze «summer war», zoals ik deze ooit heb gedoopt. Medewerkers van het Ministerie van Buitenlandse Zaken hebben enorm veel goed werk verricht. Ik denk dat mensen op het ministerie ook wel eens op het tandvlees hebben gelopen. Mensen die meeluisteren zouden kunnen zeggen: mijnheer Ten Broeke van de VVD, «talk is cheap». U was toch mede verantwoordelijk voor die bezuiniging van 100 miljoen? Dat is zo. Ook u, diplomaten, hebt bijgedragen aan het op orde brengen van het huishoudboekje van Nederland, maar wij – in dit geval was het mijn fractievoorzitter – ondertekenden recentelijk niet alleen de motie-Van der Staaij die tot doel heeft ervoor te zorgen dat we in het voorjaar de ambities van de krijgsmacht weer in overeenstemming brengen met de criseshaarden in deze wereld. Wij ondertekenden ook de motie-Van Ojik – die moet

overigens nog in stemming worden gebracht en de heer Van Ojik zal daarover straks vast en zeker iets zeggen – die tot doel heeft erop toe te zien dat we daar waar de capaciteit wel erg «dun» wordt, bijvoorbeeld in die krimpgebieden – ook wat kunnen bijspijkeren.

Ik breng een paar punten in over het rapport van de adviescommissie waarin staat dat een betere verhouding tussen het hoofdkwartier en het postennet van groot belang is. Men stelt op pagina 68 en 69 dat er nu te veel mensen in Den Haag zijn ten opzichte van het postennetwerk. Hoe ziet de Minister dat?

De regionalisering van het personeel en vooral van het beleid, met meer expertise uit het veld, wordt door de commissie van wijzen aanbevolen. Hoe staat de Minister daar tegenover? Is het ministerie daarmee al begonnen?

In sommige regio's moet Nederland blijven investeren in de diplomatieke dienst. Wat ons betreft moeten er meer diplomaten in het veld komen en moeten er minder ambtenaren zijn die Kamervragen beantwoorden. Dat heeft tot gevolg dat ook wij zelfdiscipline aan de dag moeten leggen. Ik ben de eerste die toegeeft dat het daaraan bij ons nog wel eens schort. Heeft de Minister reeds geïnventariseerd waar het postennetwerk op dit moment vanuit zijn perspectief dun wordt, of kunnen we gegevens hierover verwachten in het kader van de beoordeling die nu plaatsvindt van de internationale veiligheidsstrategie?

Ik doe de suggestie om, daar waar de regionale crises echt heel groot zijn – we hebben het in Kiev gezien waar zeven mensen bij zijn geplaatst, Ukraine: ISIS, maar ook Egypte: de Arabische Lente met eigenlijk slechts één lichtpuntje en dat is Tunesië – met een soort vliegende brigade te werken waarin alle expertises vertegenwoordigd zijn, dus niet alleen de twee D's van Diplomatie en Development, maar ook de D van Defence. Ik denk dan aan de defensie attachés. Naast die inventarisatie is het volgens mij belangrijk om te kijken waar het uit economisch oogpunt van belang is om wat bij te spijkeren. Mijn fractie kreeg de afgelopen maanden veel e-mails van bezorgde betrokkenen. Zij vrezen voor de economische gevolgen voor Nederland als er wordt bezuinigd op het The Netherlands Trade Office (NTO) in Edmonton, in Canada. Onder andere KLM, Boskalis en Damen – niet de minsten – klagen daarover. Misschien moeten we eens kijken of daar nog wat mogelijk is.

Op welke wijze gaat het kabinet voorkomen dat de Nederlandse economische belangen in het buitenland zodanig geraakt worden dat Nederlandse bedrijven hiervan schade ondervinden? Is het postennet flexibel genoeg om later eventueel te schuiven, indien belangen – die schuiven ook vanuit economisch perspectief – in bepaalde regio's groter worden? Hoe staat het met de samenwerking binnen de EDEO (Europese Dienst voor Extern Optreden)? De voorganger van deze Minister neemt in Brussel een belangrijke positie in. Hij zou daar wellicht ook als breekijzer kunnen fungeren. Mijn fractie wil heel ver gaan, ook als het gaat om consulaire dienstverlening, in samenwerking met de Baltics en de Benelux.

Over die consulaire dienstverlening breng ik nog twee punten in. Paspoot- en visumprocessen worden nu gedigitaliseerd. Er komt één telefoonnummer voor Nederlanders in nood. Dat zal zeven dagen per week, 24 uur per dag wereldwijd bereikbaar zijn. De VVD zou graag zien dat dit nummer ook gebruikt kan worden voor alle reguliere consulaire vragen die nu nog telefonisch en per e-mail aan de posten worden gesteld. Hiermee zouden we bereiken dat Nederlanders in nood altijd terecht kunnen bij Buitenlandse Zaken en de steeds kleiner wordende posten zouden worden ontlast van een zeer grote hoeveelheid vragen over consulaire zaken. Is de Minister bereid om die mogelijkheid te onderzoeken?

Tot slot ga ik in op de paspoortverlening. De geldigheidsduur van paspoorten is gelukkig verlengd. Dat is onderdeel van een beter paspoort-

verleningssysteem. Daar is de VVD blij mee. Paspoortverlening blijft een belangrijk en zichtbaar kernonderdeel van het werk van Buitenlandse Zaken, maar op dit punt zouden we ook slagen moeten maken op het terrein van de digitalisering met als doel, in een zo groot mogelijk deel van het aanvraagtraject meer efficiency te bereiken. Kan de Minister vertellen hoe dit proces op dit moment verloopt en wat er in dit traject nog moet gebeuren? Mijn fractie is ook benieuwd naar de mogelijkheid van uitbesteding aan commerciële partijen, daar waar dit meer efficiëntie oplevert.

Voorzitter, ik laat het hierbij en dank u voor uw coulance.

De heer **Sjoerdsma** (D66): Voorzitter. Voormalig Minister Timmermans streefde naar de beste diplomatieke dienst ter wereld. D66 onderschrijft dat streven volkomen. Als je de zeventiende eeuw, de vijfde exporteur en de zevende investeerder van de wereld bent met de vierde haven en je de ambitie hebt om de wereldhoofdstad van vrede en recht te zijn, heb je in het buitenland een ijzersterk gezicht nodig en een ijzersterk visitekaartje. Helaas kortte het kabinet Rutte-I ons ambassadenetwerk en ook dit kabinet doet dat nog steeds. Het kabinet was echter, na wat getouwtrek, bereid om de bezuiniging wat te matigen. Mooi! Juist in tijden van geopolitieke crises en in economisch zware tijden is ons postennetwerk immers van groot belang. Als wij al niet eerder overtuigd waren van een nieuwe wereld in de 21ste eeuw, zorgde deze zomer de ramp met de MH17, Ukraine, Rusland, Israël en Gaza en ebola wel voor de laatste wake-upcall. Dit zijn geen tijdelijke ontwikkelingen, maar ze zijn symptomatisch van aard. Die ontwikkelingen vragen om een nieuw antwoord en ook om mensen die dat antwoord kunnen «uitvoeren». Het kabinet heeft hierover een commissie van wijzen laten nadenken, maar het liet hier en daar toch conclusies van het onderzoek links liggen. Misschien kan mijn fractie de Minister nog wat aanmoedigen op de volgende vijf punten.

In de eerste plaats zeg ik tegen de Minister: ga op zoek naar budget. In 2013 lukte het met een motie van mijn hand – de heer Ten Broeke meldde al dat de motie breed gesteund werd – om de bezuiniging op het postennet structureel te halveren. De bedreigde consulaten bleven open. Twee maanden geleden was er de motie-Van Ojik c.s. met als doel extra financiële middelen te genereren voor de versterking van de diplomatieke capaciteit. Wij steunen die motie van harte. Deze is aangehouden, maar mijn fractie hoopt dat mijn linker buurman die alsnog snel indient. In 2018 zal er namelijk in vergelijking met 2010 20 tot 25% gekort zijn op het Ministerie van Buitenlandse Zaken. Natuurlijk kun je effectiever werken en moet je effectiever werken. Je kunt beter prioriteren en je kunt meer op Europees niveau doen, maar een korting van 20% in acht jaar tijd is voor mijn fractie te gortig, te zwaar. Wat wil de Minister hieraan doen?

Mijn tweede voorstel is: stuur meer van uw personeel de wereld in. Er werken nu 1.700 mensen in Den Haag en 900 mensen werken op de posten. D66 zou die ratio graag omdraaien, want de argumentatie dat het internet de geografie minder belangrijk maakt, klopt simpelweg niet. Fysieke aanwezigheid is in de realiteit enorm belangrijk. Dus, meer diplomaten in het buitenland en minder medewerkers in Den Haag. En als ze daar eenmaal zitten, behoud dan ook die kennis. Er wordt nog steeds te veel kennis overboord gegooid als gevolg van het roulatiesysteem. Er is sprake van verlies van landenkennis en van specifieke expertise. Dat moeten we beter opvangen. Wat vindt de Minister daarvan? Ik lees nu ook veel over het verbeteren van de kwaliteit van de personele inzet en het vergroten van de flexibiliteit, maar wat betekent dat precies? Houden we experts dan langer op de posten? Gaan we meer denken in gebiedsexpertise? Graag wil ik een reactie.

Mijn derde punt is belangrijk, want dat heeft betrekking op de dienstverlening aan Nederlanders in het buitenland. Ik vraag om betere consulaire

dienstverlening: meer steun aan Nederlanders in het buitenland bij hun dagelijkse werkzaamheden en in crisissituaties, maar bijvoorbeeld ook geestelijke verzorging is belangrijk. Hoe gaat het verder met de Stichting Epafras? Ik denk aan het digitaal kunnen aanvragen en verlengen van paspoorten. Nu moeten Nederlanders in Australië, Frankrijk en in andere landen en gebieden nog steeds lange reizen en hoge kosten maken om een nieuw paspoort te krijgen. Ik denk ook aan het aanvragen van DigiD in het buitenland, in ieder geval in de «top tien»-landen waar Nederlanders aanwezig zijn. Ook daar lopen Nederlanders namelijk tegen te veel problemen aan, onder meer vanwege de belastingwetgeving. Ik denk ook aan het wereldwijde noodnummer dat in juni 2013 al door de Minister werd aangekondigd, maar het is, voor zover ik weet, nog niet operationeel. Duurt het echt ruim een jaar om een noodnummer in te stellen? Volgens mij was «114 red een dier» sneller in de lucht. Deze oorlogszomer herinnert ons eraan dat het belangrijk is om dat nummer snel in te stellen. Graag wil ik hierop een reactie van de Minister. Ik geef nog twee adviezen. Wij hebben al vaker gesproken over een bijdrage van het bedrijfsleven naar analogie van het Deense model. D66 vindt dat normale diensten gratis moeten worden verricht. Voor bijzondere diensten kan echter best een bijdrage worden gevraagd. Ik zeg het collega Ten Broeke na: hoe staat het nu met die bijdrage van VNO-NCW? Heeft de club van voormalig voorzitter Wientjes die beloftes waargemaakt en is deze de afspraken nagekomen? Mijn laatste punt betreft een kosten-batenanalyse. We weten op dit moment niet precies genoeg wat de meerwaarde is van een diplomatieke post. We weten niet of die meerwaarde economisch van aard is, van diplomatieke aard, of de meerwaarde er is op het gebied van mensenrechten of dat die er is op het consulaire gebied. We zien dat we in het verleden posten hebben gesloten op basis van individuele feiten, om ze vervolgens weer te openen. Ik zou zeggen: laten we dat postennetwerk op basis van een brede analyse bekijken. Laten we kijken wat het oplevert, wat de kosten zijn en laten we op basis daarvan een feitelijke analyse maken. Dan kunnen we meer doordacht beslissingen nemen over het openen en het sluiten. Is de Minister bereid om dat te doen? Ik rond af. Misschien is dit dossier voor de Minister niet het spannendste, maar ik denk dat dit na deze zomer en na de uitdagingen waarvoor Nederland staat misschien wel één van de belangrijkste dossiers is. De fractie van D66 vraagt daarom om een nieuw Ministerie van Buitenlandse Zaken.

De heer **Van Ojik** (GroenLinks): Voorzitter. Ik begin graag met een citaat uit de brief van 9 juli jl. met de reactie van het kabinet op het rapport-Docters van Leeuwen: «Gelet op de instabiele situatie in de wereld om ons heen en de toenemende uitdagingen in de buitenlandse politiek, raken het ministerie en de posten aan de grenzen van hetgeen met de huidige formatie kan worden bereikt.»

Dat komt precies overeen met de geest en de letter van de motie waarnaar de voorgaande sprekers al verwezen. Het betreft de motie die is ingediend tijdens de Algemene Politieke Beschouwingen met steun van in ieder geval de vijf fracties die deze hebben ondertekend. In die motie staat inderdaad dat het gezien de toenemende uitdagingen goed zou zijn om te kijken of voor versterking van de diplomatieke capaciteit meer financiële middelen kunnen worden gegeneerd. Ik kan de ongerustheid wegnemen: ik breng die motie zo snel mogelijk in stemming, zodat we volgende week tijdens de begrotingsbehandeling boter bij de vis kunnen krijgen. Dat kan naar mijn smaak op twee manieren: de eerste manier is dat de Minister voor de begrotingsbehandeling een brief aan het parlement stuurt waarin hij, gesteld dat die motie wordt aangenomen, aangeeft hoe hij die motie gaat uitvoeren. De tweede manier is dat het parlement een amendement op de begroting indient. Beide manieren zijn,

zoals gezegd, mogelijk. We kunnen dit in de aanloop naar de begrotingsbehandeling nog met de indieners bespreken. Ik verzoek de Minister om hierop te reageren.

Ik ga heel kort in op drie andere punten in het rapport-Docters van Leeuwen en de reactie van het kabinet daarop waardoor ik getroffen werd. Het eerste punt heeft betrekking op economische diplomatie. In het rapport staat daarin naar mijn smaak een aantal zeer interessante dingen. Die dingen worden samengevat op pagina 71 van het rapport. Daar staat dat handelsbevordering, commerciële dienstverlening en investeringsbevordering eigenlijk iets is van de markt. Dat moet je eigenlijk alleen doen als de markt faalt. Die tekst is mij uit het hart gegrepen. Ik vraag het kabinet of het die constatering en aanbeveling deelt. De aanbeveling van Docters van Leeuwen is – in zijn reactie gaat het kabinet daar naar mijn idee niet op in – om, als je bezig bent, te toetsen of het nog steeds nodig is. Ik zeg het nu even in mijn woorden. Het gaat er ook om of de markt op een bepaald moment de desbetreffende handels- of investeringsbevoororderingsactiviteit gewoon kan overnemen. Dan heb je een zetje gegeven, maar dan is het op een gegeven moment niet meer nodig. Ik ben heel benieuwd hoe het kabinet de aanbeveling overneemt die inhoudt dat er na enige tijd wordt geëvalueerd om te weten te komen of de omstandigheden beter zijn geworden et cetera zodat de markt het kan doen.

Het tweede punt betreft ontwikkelingssamenwerking. In het rapport staat daarover dat – ook dit zeg ik in mijn woorden – er veel te veel kanalen, instrumenten en activiteiten zijn, dat dit het draagvlak ondermijnt en dat dit het zicht op de effectiviteit van de hulp ontnaemt. Ik ben benieuwd of het kabinet die specifieke constatering en aanbeveling deelt en, als dat zo is, wat het daarmee gaat doen. Wat mij bovenmatig intrigeert in het rapport-Docters van Leeuwen, is de zinsnede op pagina 71 waar staat dat de leden van de commissie erg geschrokken zijn van de gebeurtenissen rondom de val van het kabinet-Rutte I, toen het er even naar uitzag dat het gehele onderwerp «ontwikkelingssamenwerking» van de politieke agenda zou verdwijnen. Dat was voor mij nieuws. Ik wist niet dat dit toen speelde, dat dit dreigde en ik ben ontzettend benieuwd op basis van welke bevindingen, ontdekkingen en archieven de commissie tot dit oordeel is gekomen. Daar hoor ik heel graag meer over van de Minister.

Ten slotte kom ik op de samenvoeging van hulp en handel. Ook daarover staat in het rapport-Docters van Leeuwen een aantal interessante dingen, met name dat het een illusie is om te denken dat er tussen hulp en handel geen spanning bestaat. Dat vind ik ook een interessante constatering. De commissie beveelt het ministerie aan om die belangentegenstelling – als die er is – en de afweging die vervolgens wordt gemaakt, veel explicieter te maken en om te zetten in naar ik meen een duidelijke strategie.

Daarmee schrijft de commissie impliciet dat die duidelijke strategie nu niet bestaat. Ik ben ook heel benieuwd naar de reactie van het kabinet op die constatering. Het gaat om een vraagstuk van beleidscoherentie; de relatie tussen hulp en handel. In aanvulling op datgene wat Docters van Leeuwen daarover schrijft, houd ik de Minister voor dat het daarbij natuurlijk niet alleen gaat om de mogelijke spanning tussen hulp en handel, maar dat de coherentieagenda veel breder is. Die heeft ook betrekking op de relatie tussen hulp en klimaatbeleid, met hulp en migratie, met hulp en belastingen om maar eens een actueel iets te noemen. Dit is – helaas, zou ik willen zeggen – niet iets wat expliciet in het rapport-Docters van Leeuwen staat. Ik vraag de Minister of hij er desalniettemin voor voelt om coherentie in de wat bredere zin, dus niet alleen in die zin zoals het is geadresseerd door Docters van Leeuwen, prominenter te maken binnen zijn ministerie.

De heer **Servaes** (PvdA): Voorzitter. Ik begin niet met een citaat uit een van de brieven die we gekregen hebben, maar ik begin mijn betoog met een citaat uit een stuk dat afgelopen week of de week daarvoor in Vrij

Nederland stond. Het was een lang, goed en mooi interview met onze vrouw in Qatar, Yvette van Eechoud. Zij gaf inzicht in haar werk als diplomaat daar in de moderne tijd. Het mooiste zinnetje uit dat interview vond ik: «Met elk probleem dat je oplost, verbrand je je credits.» Dat is bijna de tragiek van het vak diplomatie:

er gebeurt zo veel achter de schermen, dus mensen krijgen dat niet te zien. Juist daar gaat het vaak om in dat werk. Gelukkig moet ik echter constateren dat we steeds vaker wel te zien krijgen wat de diplomatie en Buitenlandse Zaken doen. Er is al gerefereerd aan het werk dat afgelopen zomer onder grote hoogspanning gedaan is vanwege de ramp met de MH17 en andere crises in de wereld. Dat waren allemaal vreselijke gebeurtenissen, maar ik noem toch ook de Nuclear Security Summit 2014 (NSS) als iets positiefs. Daarmee is een bijna perfect visitekaartje afgegeven door niet alleen Buitenlandse Zaken en de diplomatie, maar door Nederland. En zelfs in kleine dingen ... Gisteravond kwam ik thuis na een debat en zag ik bij Pauw onze man in Accra – nu is hij ook even coördinator voor ebola – die gemakkelijk aangaf wat Nederland, Buitenlandse Zaken, doet. Dat soort voorbeelden belichaamt voor mij bijna de verandering die in het ministerie plaatsvindt. Die toon, die verandering, die nieuwe ambitie en die nieuwe openheid zie ik ook in het rapport-Docters van Leeuwen. Ik juich dat enorm toe. Dat doe ik niet alleen vanwege mijn verleden, maar omdat ik denk dat dit goed is voor Nederland. Buitenlandse Zaken is op de goede weg.

Buitenlandse Zaken staat er goed voor, maar natuurlijk zijn we nooit klaar. Ik denk dat de keuzes in het postennet één van de belangrijkste kwesties is. Gelukkig is er heel brede overeenstemming in deze commissie en daarmee onder de Kamerleden over het feit dat we moeten kijken waar we het postennet nog wat extra kunnen verstevigen. Mijn fractie vindt dat we daarbij heel goed moeten kijken naar de politieke gebeurtenissen om ons heen, met name naar die gordel van instabiliteit rondom Europa. Die verdient extra aandacht. Dat is naar mijn idee de les die we na afgelopen zomer hebben geleerd. Heel concreet merkte een aantal leden van de commissie op – die leden waren eerder dit jaar op bezoek in een aantal landen van het Oostelijk Partnerschap, namelijk Georgië en Moldavië – dat de spoeling daar dun is. De bezetting op de ambassades is dunnetjes. In Moldavië zit een soort vliegende kiep vanuit Boekarest en we houden ons hart vast voor wat daar zou kunnen gebeuren indien het Kremlin van Moskou zijn blik ook op dit landje richt. In Georgië dreigt een halve fte wegbezuinigd te worden. De lokale medewerker die deze fte vervult, is verantwoordelijk voor het Matra-programma voor transformatie Oost-Europa. Wij vinden het ongelooflijk belangrijk dat het Matra-programma daar blijft. Het is nodig in deze landen. Ik vraag de Minister of het, zonder op elke fte in te gaan, mogelijk is om met die politieke bril van de afgelopen maanden nog eens te kijken naar het postennet en na te gaan waar verstevigingen echt noodzakelijk zijn en ons daarover te informeren. Vanzelfsprekend moet er dan ook gekeken worden naar economische kansen. Een van de interessantste conclusies in het rapport is natuurlijk dat maar liefst zeven van de tien grootste groeimarkten op dit moment zich in Afrika bevinden.

Als we het dan toch over economische dienstverlening hebben, ga ik even terug naar vorig jaar. Wij waren toen in een hoorzitting bijeen en de toenmalige VNO-baas zei: wees verstandig, sluit ze niet. Dat ging over de vijf consulaten-generaal. Ze zijn open gebleven. Verder zei hij: het bedrijfsleven is bereid om mee te betalen aan het openhouden van deze posten. Laten we kijken hoe we er gezamenlijk uit kunnen komen.

Nou, we zijn eruit gekomen, maar ik weet niet of we er gezamenlijk uit zijn gekomen. Ik wil van de Minister weten hoeveel VNO-NCW echt heeft bijgedragen aan het openhouden van die vijf consulaten-generaal. Hoe groot is de bijdrage van het bedrijfsleven aan het in stand houden van het postennet nu in den brede? In het bedrijfsleven is het simpel. Als je een

afpraak maakt, moet je je daaraan houden. Ik stel voor dat wij in dit geval het bedrijfsleven aan deze afspraak houden.

Het laatste punt betreft de gedetineerden. We hebben daarover recent informatie ontvangen waaruit blijkt hoe het beleid ten aanzien van gedetineerdenbegeleiding verandert. Mijn fractie steunt die verandering. Ik denk dat het verstandig is om deze veranderingen door te voeren. Het zijn volgens mij ook logische veranderingen. Soms moet je keuzes maken. Ik stel hierover echter nog wel een paar vragen. Wie beslist welke extra zorg nodig is als er wordt gefocust op maatwerk? Hoe werkt dat precies? Wij merken dat er wat onrust is in organisaties die hiermee bezig zijn. Hoe wordt de financiering voor derde partijen die zorg en bijstand verlenen aan gedetineerden in de praktijk gewijzigd naar aanleiding van het nieuwe beleid? Meer concreet: het Europees Comité voor de Preventie van Foltering en Onmenselijke of Vernederende Behandeling of Bestrafing (CPT) is kritisch over detentieomstandigheden in een aantal landen dat nu van de lijst valt. Hoe beoordeelt de Minister die uitspraak? Is het nodig om met die bril nog eens goed naar het lijstje met landen te kijken waar de gedetineerdenzorg op hetzelfde niveau blijft?

Voorzitter: Ten Broeke

De heer **Van Bommel** (SP): Voorzitter. Eind vorig jaar hebben we uitgebreid gesproken over de herziening van het postennetwerk. Dat deden we vooral vanuit de invalshoek dat daarop flink moest worden bezuinigd. Er wordt bezuinigd en de Kamer heeft in dat debat bedongen dat de vijf cg's met een extra bijdrage, gestimuleerd door de Kamer, gered werden. Ook door het bedrijfsleven is toen – velen hebben dat al gememoreerd – de toezegging gedaan dat er een bijdrage geleverd zou worden. Mijn fractie hecht eraan om te zeggen dat diplomatie en vertegenwoordiging van Nederland ten behoeve van burgers en bedrijven primair een overheidstaak is en dat het ook zonder een bijdrage van het bedrijfsleven moet lukken om consulenten-generaal, ook in het buitenland, open te houden. Ik ben dus niet zo zeer geïnteresseerd in de mate waarin de toezegging gestand is gedaan die toen los uit de pols door de toenmalig voorzitter van VNO-NCW in dit gebouw werd gedaan. Ik ben meer geïnteresseerd in de uitvoering van de motie die toen is aangenomen en die ertoe moest leiden dat er, naar voorbeeld van het Deense model, gezocht wordt naar een structurele bijdrage voor economische dienstverlening die vanuit de ambassades voor het bedrijfsleven zou worden geleverd. Met het oog op het Deense model zou er gewerkt kunnen worden naar een protocol, zoals dat daar gehanteerd wordt, dat moet leiden tot vastgestelde bedragen, targets, die ambassades moeten halen als zij aan economische dienstverlening doen aan bedrijven. Als men marktonderzoek doet of als men andere, bijzondere activiteiten verricht die direct ten goede komen aan individuele bedrijven, kunnen individuele bedrijven daarvoor een rekening gepresenteerd krijgen. Dat was de inzet van de motie die toen is ingediend en die als zodanig is uitgelegd, ook door de Minister. De motie is aangenomen en mijn vraag is hoe het met de uitvoering staat. In de brief komt dit aan de orde in het kader van het eerste spoor dat zal worden uitgewerkt. Het gaat dan inderdaad over het beprijzen van producten of van meer producten dan nu het geval is. Er wordt daarvoor een pilot uitgewerkt en de vraag is of die inmiddels gestart is, wat de opzet daarvan is, wanneer we de resultaten daarvan kunnen verwachten en wanneer we een en ander eventueel kunnen uitrollen naar het gehele ambassadenetwerk. Graag wil ik een reactie van de Minister op dit punt, want dat gaat natuurlijk ook over de toekomstige structurele financiering van de diplomatie. Ik ga in op een concrete post in Iraaks Koerdistan, in Erbil. Gezegd is dat deze post wordt opgewaardeerd naar een cg. Gezien de economische ontwikkeling van Iraaks Koerdistan in de afgelopen jaren is dat een

logische stap. Veel andere landen zijn Nederland daarin voor gegaan, ook vanwege het groot aantal koerden met een Nederlandse achtergrond. Er valt niet te ontkennen dat er op dit moment sprake is van een bijzondere omstandigheid. De veiligheidsaspecten van de gehele regio daar zijn door de opkomst van ISIS namelijk gewijzigd. Tegen die achtergrond is er wellicht sprake van veranderde ontwikkelingen. Ik vraag de Minister om daarop te reageren. In ieder geval geldt dat voor de langere termijn die doelstelling wat mijn fractie betreft overeind moet blijven. Ook ben ik geïnteresseerd in het visumproces dat inmiddels misschien de opstartfase voorbij is. Ik vraag de Minister concreet waarom er gekozen is voor een externe dienstverlener voor de inname van de visumaanvragen. Ook wil ik graag een toelichting op de keuze voor het beperken van een en ander tot een zogenaamd Orange Carpet-beleid. De Minister weet waarnaar ik verwijs.

Ik kom op de gedetineerdenzorg. In de brief van 10 oktober jl. wordt uitvoerig ingegaan op de hervorming van het beleid met betrekking tot Nederlandse gedetineerden in het buitenland. Dat zijn er nogal wat. De Minister benadrukt dat het hier niet gaat om een bezuinigingsoperatie. Toch moet ik zeggen dat het er bij lezing van de brief op lijkt dat er gezocht wordt naar bezuinigingsmogelijkheden, zeker in landen waar sprake is van behoorlijke detentieomstandigheden. Daar worden wijzigingen doorgevoerd die naar mijn opvatting zouden kunnen worden opgevat als een bezuiniging. Hoe zit het met de zorg voor gedetineerden die extra geestelijke verzorging nodig hebben? Evenals een eerdere spreker verwijs ik naar het belangrijke werk dat gedaan wordt door de Stichting Epafra. Niet helemaal duidelijk is wat de betekenis is van de maatregelen voor het continueren van het belangrijke werk van deze stichting. Ik hoop dat de Minister daarop vandaag gedetailleerd kan ingaan en anders later. Vriend en vijand van de gedetineerdenzorg weten dat de Stichting Epafra belangrijk werk levert.

In de brief staat ook dat veel gedetineerden minder bezoek zullen krijgen van het ambassadepersoneel, maar dat individuen die uitgebreidere consulaire bijstand nodig hebben, deze zullen ontvangen. Kan worden toegelicht hoe gewogen wordt wie deze bijstand nodig heeft en wie niet? Je moet toch eerst contact hebben om dat zelf te kunnen vaststellen? Zal dat ook onafhankelijk worden getoetst?

Ik kom op de paspoortverstrekking. Daarover wordt gemeld dat er ten behoeve van de aanvragers die dat nodig hebben, mogelijk een post komt zodat via een mobiel aanvraagstation een aanvraag kan worden gedaan. Dit gaat vooral over ouderen en aanvragers die niet goed ter been zijn en moeilijk kunnen reizen. Is een dergelijk aanvraagstation al operationeel? Wordt daarbij vooral gekeken naar landen waarin men een grote afstand moet afleggen, of wordt daarbij vooral gekeken naar landen waar een grote gemeenschap zit van Nederlandse paspoorthouders? Het laatste lijkt me natuurlijk relevant, want dan is de efficiency het grootst. Turkije zou dan een voorbeeld kunnen zijn en wellicht ook Marokko. Graag wil ik een reactie van de Minister hierop.

Tenslotte kom ik op de mensenrechten. Daarover is ook een motie aangenomen waarmee het kabinet gedwongen wordt om ervoor te zorgen dat de inzet op mensenrechten niet geraakt zal worden door de bezuinigingen. Ik vraag me af of die motie in de praktijk kan worden uitgevoerd, want mensenrechten is vooral ook mensenwerk. Dat houdt in dat je personele capaciteit op de posten moet hebben om dat mensenwerk daar te leveren. Ik vraag de Minister dus hoe hij die motie gaat uitvoeren zonder dat er echt capaciteit op dit belangrijke onderdeel verloren gaat.

Ik heb toch nog een punt. Ik heb tijdens de eerdere behandeling aandacht gevraagd voor de ontwikkelingen in Guatemala. Ook daarover is een motie aangenomen waarin de regering wordt opgeroepen om zich meer en zichtbaarder in te spannen om de straffeloosheid van genocide in

Guatemala tegen te gaan. Ik heb daar speciaal naar gevraagd omdat het proces tegen de van genocide verdachte Rios Montt in ernstige mate onder druk kwam te staan. De situatie is tussentijds niet verbeterd. Daarom vraag ik de Minister om ook in te gaan op de uitvoering van deze motie, specifiek op dat dossier.

Voorzitter: Van Bommel

De **voorzitter**: De Minister heeft gevraagd om een schorsing van vijf minuten voor het thematisch ordenen van de antwoorden. Ik stel dus voor om de vergadering te schorsen.

De vergadering wordt van 11.50 uur tot 11.55 uur geschorst.

De **voorzitter**: Ik heropen het algemeen overleg en geef het woord aan de Minister van Buitenlandse Zaken.

Minister **Koenders**: Voorzitter. Ik dank de commissie hartelijk voor haar inbreng. Ik ben als nieuwe Minister van Buitenlandse Zaken in een trein gestapt die volgens mij in de goede richting rijdt. Vanmorgen is mij duidelijk geworden dat de Kamer in grote mate interesse heeft voor het goed op de kaart zetten van het Ministerie van Buitenlandse Zaken, het te professionaliseren en te moderniseren.

Ik spreek ook een woord van dank uit aan de adviescommissie. De Kamer heeft over dit onderwerp veel debatten gevoerd. Ook dank ik de mensen van mijn ministerie die in de afgelopen periode op allerlei momenten geprobeerd hebben om met forse maatregelen bezuinigingen, modernisering en professionalisering aan elkaar te koppelen. Die ingreep kost de mensen van het Ministerie van Buitenlandse Zaken veel energie. Soms is het moeilijk, maar over het algemeen zie ik dat mensen enorm gemotiveerd zijn om het proces voort te zetten, wat ik positief vind.

Het is erg goed dat het parlement zoveel aandacht heeft voor het goede rapport dat door de commissie-Docters van Leeuwen is gepresenteerd, dat zij meedenkt en probeert om het proces in ieder geval voor elkaar te krijgen – ik spreek van apenrots en zeg altijd: «wij zijn trots op de apenrots» – en dat te behouden. Dat is uiteraard ook belangrijk vanwege alle zaken die de leden genoemd hebben: de wereld is fors in beweging. Dat is bijna een cliché, maar dit betekent dat veel van onze diplomaten aan de frontlinie staan als het gaat om allerlei activiteiten die een professionele invalshoek vereisen.

Ik ben slechts korte tijd terug in het Ministerie van Buitenlandse Zaken en heb gezien hoe een en ander al zijn beslag krijgt op vele posten. Ik noem het voorbeeld van het staatsbezoek naar Japan en Zuid-Korea dat we recent mochten begeleiden. Ik zag daar dat mensen zich enorm inzetten. Dat deden zij niet alleen om het staatsbezoek tot een succes te maken, maar ook om het te koppelen aan politieke mensenrechten en handelsaspecten. Zij zetten zich in om dat geïntegreerd en flexibel te doen. Missies worden ter plaatse opgewaardeerd wat aantallen betreft: het tekort wordt dus weer afgebouwd. Dat is een voorbeeld van flexibiliteit. Dit is specifiek gerelateerd aan zo'n bezoek, maar dit is eigenlijk iets wat we op veel verschillende gebieden en onderwerpen kunnen en moeten doen.

In de tijd waarin ik voor de Verenigde Naties werkte, heb ik ook gezien dat in een aantal posten in Afrika onze diplomaten er zeer goed voor staan. Ze zijn namelijk actief, professioneel en volgens mij hebben ze de essentie van het rapport-Docters van Leeuwen overgenomen: een diplomaat is iemand die kennis van zaken moet hebben, die professioneel is en die interacteert, zoals dat tegenwoordig zo mooi heet. Ik geloof dat we veel te veel Engelse termen gebruiken: we zeggen dat we alles gaan digitaliseren maar dat we ook face to face moeten staan. Ik geloof dat die combinatie van belang is. Die combinatie van interactie – zo u wilt – kennis van zaken,

professioneel en modern werken en open zijn – een aantal leden noemde dat – moet in een moderne internationale samenleving haar weg vinden. De Nederlandse diplomaten staan er weliswaar goed voor, maar dat kan nog beter. Vandaar dat dit proces doorgaat. Ze werken niet alleen aan de frontlijn in crisisgebieden, maar dat doen ze ook op het terrein van de mensenrechten. Dat blijft een essentieel onderdeel van het beleid. Daar kom ik later nog even op terug.

Verder noem ik economische diplomatie. Ook daar kom ik op terug. Ook die wordt steeds belangrijker. Dat is breder dan alleen handel en investeren. Het gaat ook over internationale publieke goederen, schaarste, de verbindingen tussen hulp en handel en coherentie. Soms gaat het over belangentegenstellingen. Die dingen behoren ook door een diplomaat opgepakt te worden. Diplomaten moeten kijken hoe ze daarmee in specifieke situaties omgaan.

De titel van het regeerakkoord is «Bruggen slaan». Dat is volgens mij de essentie van de internationale samenleving op dit moment. We hebben te maken met extremen. Aan de ene kant zijn er de kosmopolieten in de internationale organisaties over wie veel burgers zich afvragen of ze niet te ver zijn weggezongen van datgene wat burgers dagelijks bezighoudt. Aan de andere kant zijn er de mensen die op allerlei manieren nationaal werken, maar die steeds meer verbindingen krijgen met de internationale wereld. Die twee werelden met elkaar verbinden en ze voor onze burgers zichtbaar maken is volgens mij een van de opdrachten van Buitenlandse Zaken.

Ik wil in ieder geval geen misverstand laten bestaan over het feit dat ik als nieuwe Minister van Buitenlandse Zaken achter de aanbevelingen sta die met de Kamer zijn besproken, dat we die verder gaan implementeren en dat we dat op voortvarende manier gaan doen. We gaan ook achter het personeel staan van Buitenlandse Zaken dat die taken moet uitvoeren. Soms moet het dat doen terwijl de middelen worden beperkt. Soms krijgt het te maken met forse bezuinigingen. Daar kom ik later even op terug. Dat personeel is echter ook enthousiast – dat heb ik wel gezien – ondanks alle bijbehorende spanning als gevolg van reorganisaties. Buitenlandse Zaken heeft daardoor een nieuw elan gekregen, evenals nieuwe steun uit de samenleving en van dit parlement. Dat was echt anders toen ik een paar jaar geleden wegging. Ik vind dit heel erg belangrijk. Men ziet het belang van een professionele organisatie die modern werkt en bruggen wil slaan. Ik realiseer mij dat dit allemaal algemene woorden zijn, maar een en ander krijgt natuurlijk zijn beslag in heel specifieke voorstellen. Die rits kent u en wij zullen op een aantal kerngebieden daarvan ingaan. Ik wil dus graag dat beleid, de hervorming van Buitenlandse Zaken en die van het postennet, voortzetten en zal proberen een realistisch beeld te schetsen van wat kan en wat niet kan. Ik ben overigens blij met een aantal moties, een aantal initiatieven naar aanleiding van debatten die zijn gevoerd voordat ik Minister werd. Ik heb begrepen dat we daarop terugkomen in de begrotingsbehandeling. Niettemin blijft er sprake van een taakstelling waaraan we zo goed mogelijk invulling moeten geven op een manier die de moderniseringsagenda niet aantast. Daarover hebt u een groot aantal vragen gesteld. U hebt veel debatten met mijn voorganger gevoerd, maar ik neem in zijn algemeenheid de termen over die u hier hebt gebruikt.

Een nieuw ministerie? Ja. Dat houdt allereerst in dat er binnenkort een nieuwe locatie komt, maar daarbij moet het natuurlijk niet blijven. Het gaat ook om een nieuwe mentaliteit. Ik denk dat dit het belangrijkste is. Daarnaast is van belang het steun vinden in de samenleving, in het bedrijfsleven en bij ngo's, maar ook steun krijgen van onze buitenlandse partners; aangeven dat we ertoe doen. De wereld wordt groter en Nederland wordt kleiner. Het gevolg daarvan is dat we onze instrumenten nog effectiever en strategischer moeten inzetten. Ik geloof dat in dit debat de goede woorden zijn gebruikt, waaronder die over maatwerk in Den

Haag en op de posten. Dat kan alleen beslag krijgen als er een aantal heel specifieke maatregelen wordt genomen.

De heer Ten Broeke heeft mij gevraagd om daarvan een aantal voorbeelden te geven. Ik zou er wel vijftig kunnen noemen, maar vanwege de tijd zal ik dat niet doen. Het betreft allemaal heel specifieke voorbeelden. Een voorbeeld is werken in «one team» in Den Haag. Laat ik een voorbeeld geven: waterbeheer is essentieel voor Nederland, voor handel en voor ontwikkelings samenwerking. In de afgelopen periode heb ik weer gezien dat Nederland in die sector goed scoort, maar dat het dat moet vasthouden. Dat gaat immers niet vanzelf. Op initiatief van collega Ploumen en van de Minister van Infrastructuur en Milieu, vindt er samenwerking plaats tussen onze ministeries, met als doel om de handen ineen te slaan bij het optimaliseren van Nederlandse bijdragen aan het oplossen van de problematiek van de mondiale wateropgave en de positionering van de watersector. We doen dat geïntegreerd, dus als één departement, in de wereld.

Er zijn nog wel aparte postjes en posities, maar er wordt als een gezamenlijk team gewerkt. Dat zie je ook aan de aansturing. De drie betrokken sg's creëren de randvoorwaarden, zodat de specifieke doelstellingen op resultaatmeting worden bereikt. Erg belangrijk is het gezamenlijk bezoeken van missies en events. Daar zijn er dezer dagen heel veel van. De regiodirecties in Den Haag en op andere posten werken beter gezamenlijk aan de voorbereiding. Er is nu ook een digitale samenwerkingsruimte. Ik meen dat dit tegenwoordig – het is dus heel modern – 24/7 Plaza heet. Daar kan in ieder geval direct kennis en kunde worden gedeeld.

We hebben een regio pool waar alle medewerkers van regiodirecties informatie delen en we hebben een centraal aanspreekbureau waar alle regio's alle projecten en informatie delen, zodat we met de posten effectiever kunnen samenwerken.

Ik kom op het punt van de regionale thematische samenwerking. Ik heb gehoord dat u geïnteresseerd bent in rechtsstatelijkheid, een onderwerp waarover we vanmiddag ook gaan spreken. Een en ander wordt in gezamenlijkheid uitgevoerd op de Balkan. Hetzelfde geldt voor arbeidsmigratie. Je hoeft dus niet meer alle mensen op alle posten te hebben, maar het betreft samenwerking tussen Den Haag en die verschillende posten – effectiviteit en efficiëntie – met als doel ook duidelijkheid voor onze partners te creëren.

We zijn natuurlijk ook op allerlei manieren bezig om te versoberen. Ik herinner me reizen die ik als Kamerlid maakte naar diverse ambassades. Daar golden allemaal vaste regels. Er was een kanselarij en een residentie. In het ene mocht je alleen werken en in het andere mocht je naar ik meen alleen wat drinken. Die tijd is voorbij. We hebben nu een aantal posten waarin de kanselarij naar mijn idee groter is, wat volgens mij vaak het geval is, dan de residentie waar de mensen aan het werk gaan. In Helsinki hebben we een en ander omgedraaid. Je hoeft dan ook geen extra kantooruimte te hebben en kunt veel beter samenwerken. U kunt denken dat het details betreft, maar die zijn nodig om efficiëntie en modernisering concreet in elkaar te laten opgaan. Hetzelfde geldt voor huisvesting. We zijn in Helsinki en op andere plaatsen ook bezig om met nieuw werk en integratie efficiënter te opereren.

Samenwerken met andere landen op posten vind ik essentieel. Ik vind dat met EDEO nog niet zo gemakkelijk. Dat is misschien wel jammer. We hebben ook niet altijd precies dezelfde belangen en er zijn punten waarvoor geldt dat we nog verschillende visies hebben. Er is voor een groot aantal onderwerpen nog niet één buitenlands beleid. Niettemin kun je samen met andere landen veel meer doen. Het is ook een kwestie van vertrouwen. Nederland loopt wat dat betreft vaak voorop. We doen wat met België. Er is zelfs een Belgische diplomaat als plaatsvervangend chef de poste op de Nederlandse vertegenwoordiging in Albanië. Er zijn

verschillende samenwerkingsmodellen om met andere landen een ambassade te hebben. Je kunt een evenwaardige colocatie hebben – je werkt dan alleen logistiek samen – maar je kunt ook verdergaan, namelijk met personeel als je daarin vertrouwen hebt. Ik vind dat je dat een beetje moet durven. Het is ook mogelijk dat je simpelweg gezamenlijk in één gebouw werkt. Er zijn ook mooie voorbeelden van samenwerking met België die in Riyadh wordt vormgegeven. Er wordt een locatie vervoer gedeeld en er wordt op ad-hocbasis samenwerking gezocht. Ik zou nog een heleboel andere voorbeelden kunnen geven, maar het gaat erom dat die termen «flexibiliteit» en «modernisering» een heel concrete invulling krijgen. Als je als organisatie functioneert, maak je niet meer een groot verschil tussen Den Haag en de posten. Als je flexibel bent, betekent dit dat je snel van vorm kunt veranderen: bijvoorbeeld van een consulaat-generaal naar een business support office, of andersom. Je kunt snel van omvang veranderen, van een persoon naar middelgroot of andersom. Dat is afhankelijk van crisissituaties of van conflictgebieden. Dat is natuurlijk niet altijd mogelijk. Je moet ook de professionaliteit en de kennis hebben, maar dat is naar mijn idee niettemin een methode die veel kan opleveren. Colocatie noemde ik al.

Verder noem ik het werken met een poule van snel inzetbare medewerkers die je kunt op- of afschalen. Ik verwijs naar het voorbeeld dat gegeven werd in Oekraïne. Er zijn overigens ook andere voorbeelden hiervan te geven. Het gezamenlijk werken om een crisis of een bepaalde situatie aan te kunnen, werkt overigens vaak ten voordelen van de motivatie van het personeel. Het is ook het variëren in de mate van representatie en kortere lijnen. Ik ben er echt voor om de hiërarchie binnen Buitenlandse Zaken – het is een ouderwetse hiërarchische structuur – fors te verminderen. Ik geloof dat de Minister wel de baas blijft en de secretaris-generaal en de mensen naast mij ... De bekende kritiek is dan dat je niet moet zeggen dat alleen de top blijft bestaan en dat de rest niet hiërarchisch dient te zijn. Het is natuurlijk een gezamenlijke zaak. Het is daarom zo belangrijk dat die modernisering wordt vormgegeven door het SGDG-beraad. Ik vind dat een voordeel en dus een goede oplossing. Er zit ook wel een element van traditie in. Ook in andere landen hebben we sg's en dg's die met elkaar moeten kunnen praten. Ze moeten gezamenlijk verantwoording afleggen aan de Minister en dus aan de Tweede Kamer over het gehele moderniseringsbeleid. Ik vind dat dit op dit ogenblik erg goed vorm wordt gegeven: er wordt regelmatig verantwoording afgelegd. Wij gaan dus door met dat grote proces van modernisering.

Ik ga in op professionaliteit. De wereld verandert continu. Ik heb gezegd dat er dus flexibeler en heterogener moet worden geopereerd. We moeten veel meer met anderen samenwerken dan tot nu toe het geval is geweest. Laat ik erbij zeggen dat Nederland wat dat betreft overigens niet achter lag. Over het algemeen wordt er goed samengewerkt met maatschappelijke organisaties, met religieuze organisaties en ook steeds meer met steden. Ook andersom gebeurt het. Dat betekent niet dat Buitenlandse Zaken daarvoor altijd de gate keeper moet zijn. Ik denk dat dat ook niet meer aan de orde is. Het moet wel het departement zijn dat op een aantal strategische punten een speciale rol vervult. U noemde de crisisgebieden. Ook strategische lijnen zijn belangrijk. De economie wordt immers steeds strategischer in de wereld, of we dat leuk vinden of niet.

Digitalisering is wat mij betreft ook niet slechts een modern woord in die zin dat iedereen achter de computer of achter zijn iPad zit. Ik denk dat het belangrijk is om dit juist bij Buitenlandse Zaken op een heel goede manier vorm te geven. In de eerste plaats stellen nieuwe media eenieder in staat, zich over de grenzen heen te informeren en boodschappen te verkondigen. Steeds meer netwerken zijn geografisch niet gebonden. Die zijn vaak tijdelijk en informeel. Dat drukt dat bekende woord «hybriditeit» uit. Wij kunnen de digitalisering veel meer gebruiken voor nieuwe belangen-

behartiging in de wereld. Daarmee zijn wij bezig. Denk aan newsroom en dergelijke.

Een van de leden vroeg naar de diplomatieke academie. Ik denk dat die essentieel is voor niet alleen de mensen van Buitenlandse Zaken, maar voor alle mensen in de verschillende departementen die iets moeten weten over professionalisering, internationaal onderhandelen en die kennis van zaken moeten hebben en moeten weten hoe ze daarmee dienen om te gaan. Dat is net zo belangrijk voor het Ministerie van Financiën en het Ministerie van Sociale Zaken als voor het Ministerie van Buitenlandse Zaken. Een dergelijke diplomatieke academie moet dus een curriculum vaststellen dat niet alleen bestemd is voor de mensen van Buitenlandse Zaken, maar voor elke internationaal opererende ambtenaar. We moeten een en ander ook kunnen versterken met uitwisselingen binnen het bereik van het Rijk.

Dat is een aantal punten dat fors wordt doorgezet.

Ik kom nu op de vragen over een aantal specifieke punten, zoals de verhouding van de diplomaten in Den Haag ten opzichte van die in het veld. Het belangrijkste voor mij als Minister van Buitenlandse Zaken – ik denk dat dit ook voor mijn voorganger gold, dus dat we wat dat betreft coherent en consistent bezig zijn – is het postennet. Dat is het belangrijkste dat wij hebben en daarmee een brede presentie in de wereld. Je moet inderdaad ergens zijn. Voor sommige plekken geldt dat in meerdere mate dan voor andere. De heer Servaes zei daar iets over. Het streven is om in ieder geval het postennet te ontzien wat de bezuinigingen betreft. Voor het werk in Den Haag is echter capaciteit nodig. Ik zou dat niet willen onderschatten. Ook daar is specifiek werk voor Buitenlandse Zaken belangrijk. Als wij als flexibele organisatie in netwerkteams met posten werken, onder andere in samenwerkingsruimtes, is het van belang dat daar goede mensen zitten en dat daar ook het goede aantal mensen zit. De balans – het aantal diplomaten in Den Haag en dat op posten – is gebaseerd op die taken. Het is overigens geen stabiele verhouding. Dat wil niet zeggen dat dit altijd zo moet blijven, maar ik hecht eraan om een paar opmerkingen te maken. De kern van die modernisering is juist dat je niet meer denkt in termen van «alleen Den Haag» en «de posten», maar dat je ze juist ziet als een geheel, juist omdat mensen mobieler tussen Den Haag en de verschillende posten kunnen werken.

We hebben echter ook te maken met de realiteit van de bezuinigingen. U weet dat een diplomaat in het veld ongeveer twee keer meer kost dan een diplomaat in Den Haag en het is niet zo heel gemakkelijk om nu financiële middelen te vinden. Dat neemt niet weg dat ik daarnaar met veel plezier op zoek ga. Met u ben ik in een moeilijke tijd op zoek naar die fondsen – deze Minister van Buitenlandse Zaken doet dat dus zeker en ik meen dat u mij daarbij gedeeltelijk hebt geholpen – maar het is nog niet zo gemakkelijk om de posten te verzwaren. Ultimo gaat het om het afwegen van de werkzaamheden die gedaan moeten worden. Als ik naar de cijfers van het postennetwerk kijk – met het departement zitten we ongeveer op 1.700 medewerkers – zie ik dat er 1.000 voor beleid zijn en 718 voor beheer. We moeten niet vergeten dat het beheer vooral in Den Haag is en dat het altijd meer posten kost. U zegt dat er 900 zijn uitgezonden, maar het grote verschil dat niet genoemd wordt, is dat van de lokale medewerkers. Het betreft meer dan 2.000 medewerkers waarvan een kleine 600 medewerkers juist op het beleidsterrein zitten. Daarnaast hebben we de attachés die ook in het veld zitten. Ik vind dus dat er op dit ogenblik geen onbalans is tussen wat er in Den Haag gebeurt en wat er op de posten gebeurt. Integendeel, als je dat alles uitrekent, blijkt dat er sprake is van een evenwicht, juist op het terrein van beleid ten aanzien van inzet van lokale medewerkers en attachés en ten aanzien van de manier waarop wij willen werken: vanuit Den Haag mensen tijdelijk flexibel naar verschillende plekken zenden. Dat neemt niet weg dat we wat dat betreft de vinger aan de pols moeten houden. Dat geldt ook voor de manier waarop

we straks een aantal intensiveringen gaan doorvoeren. Er is immers niet alleen sprake van bezuinigen. Dat gebeurt om iets beter te doen. Er moet dus goed in de gaten worden gehouden hoe de balans is van de posten en het hoofdkwartier, om het zo maar even te zeggen. Ik vind niet dat er op dit ogenblik sprake is van onbalans.

De heer **Sjoerdsma** (D66): Ik ga in op de onbalans waarvan volgens de Minister geen sprake is. Als je zuiver naar de cijfers kijkt en je de beleidskant van de lokale medewerkers meetelt, lijkt een en ander misschien behoorlijk in balans te zijn. Als we die cijfers echter een kwartslag draaien en bijvoorbeeld kijken naar het aantal posten dat nog maar bestaat uit een uitgezonden medewerker of twee uitgezonden medewerkers, en het beslag dat reguliere zaken op hun tijd leggen, waardoor zij niet toekomen aan consulaire bezigheden, handelsbevordering en bescherming van mensenrechten, omdat het runnen van die post hen simpelweg al heel veel tijd kost ... Ik begrijp dat er tussen de vijftig en de zestig posten bestaan met slechts een uitgezonden medewerker of twee uitgezonden medewerkers. Dan zou je toch kunnen zeggen dat die balans daar wel verstoord is en dat het postennetwerk daar wel te dun is ten opzichte van het ministerie.

Minister **Koenders**: Ik ben het met de heer Sjoerdsma eens dat we wel aan de ondergrens zitten wat dat betreft. Ik denk dat dit juist is; er is een aantal posten dat nu zeer dun is, maar ik denk dat ... Ik heb zojuist even de verhoudingen geschetst en denk dat, ook gezien de manier waarop we nu de ambassades bundelen in termen van beheer en beleid, er daardoor veel mogelijkheden zijn voor de mensen die ter plekke functioneren, inclusief de diplomaten en de lokale staf, om juist aan de dingen te werken waarover de heer Sjoerdsma spreekt. Consulair wordt gewerkt – dat is natuurlijk de kern van de modernisering – via de zogenaamde regionale supportorganisaties en we zijn bezig om op alle terreinen regionaal samen te werken ten aanzien van al die dingen die vroeger apart op een postje werden gedaan. Denk aan archieven, financieel beheer en dienstverlening aan burgers. Ik denk dus dat de heer Sjoerdsma dat erbij zou moeten betrekken. Dat neemt niet weg dat ik ook vind dat landenkennis en netwerk essentieel zijn voor een land en dat we dicht bij een ondergrens zitten. Dat heeft niets te maken met de visie dat je altijd een heleboel bureaucraten op het hoofdkwartier moet hebben – om het zo maar even te zeggen – terwijl de mensen op de posten het echte werk doen. Als dat een reëel beeld was, zou ik zeggen: we gaan het direct omkeren. Dat is echter niet zoals ik het zie. Met de cijfers in de hand zie je dat het echt gaat om een verhouding die naar mijn idee reëel is en die natuurlijk ook door ons moet worden gemanaged wat de kosten betreft van mensen die uitgezonden worden. Dat is niet zoals ik het zie. Met de cijfers in de hand gaat het echt om een verhouding die ik reëel acht. We moeten die verhouding natuurlijk wel managen in termen van de kosten van mensen die uitgezonden worden. We moeten een slag maken, moderniseren, bezuinigen, regionaal samenwerken en ervoor zorgen dat de landenkennis en het netwerk behouden blijven.

De heer **Sjoerdsma** (D66): Daarover kun je twisten. Ik zou het toch interessant vinden om van de Minister te horen of het zou kunnen, los van de vraag of de Minister het wenselijk acht. Zou het mogelijk zijn om binnen de begroting de ratio tussen medewerkers op het ministerie en medewerkers op ambassades ietwat te kantelen? Misschien gaat het te ver om te zeggen: voor elke drie op het ministerie zitten er nu twee op de ambassade en dat moet andersom. Ik kan mij echter voorstellen dat je in deze tijd zegt – de Minister doet dat zelf ook – dat het postennetwerk het belangrijkste instrument is dat wij hebben, dat het daarom moet worden

ontzien en dat je er dus voor kiest om te intensiveren en meer capaciteit flexibel in te zetten op de ambassades. Is dat mogelijk?

Minister **Koenders**: Flexibel inzetten dus wel en daar zijn we ook mee bezig, juist om de capaciteit tijdelijk op bepaalde posten, waar dat essentieel is, te versterken. We hebben ons er tot nu toe ook voor ingezet om op een aantal kleinere posten optimaal tot versterking te komen. Ik wil er niet voor pleiten, in die balans een verandering aan te brengen. Het lijkt mij eerlijk gezegd ook vrij moeilijk om dat te doen. Dan krijg je echt grote problemen op het vlak van beheer en organisatie, en met de balans van wat er aangestuurd moet worden hier, in het werk met de Kamer en met de andere departementen, met de coördinatie. Je moet er immers goed voor zorgen dat de kennis behouden blijft op het ministerie zelf. Als ik naar de cijfers kijk, is er – mede dankzij de motie, overigens – een balans gekomen, die een verschuiving heeft laten zien, waardoor juist op een aantal kleinere posten de ondergrens niet is onderschreden.

Ik kom nu op het punt van de economische diplomatie. Ik wil daar een aantal opmerkingen over maken naar aanleiding van de vragen van de Kamer. Het karakter van internationale economische relaties verandert nogal fors. Iedereen die een beetje om zich heen kijkt, weet dat. Economische dienstverlening is in toenemende mate gericht op het strategisch versterken van de positie van Nederland in wat tegenwoordig zo mooi «mondiale waardenketens» heet. Daar gaat het volgens mij om. Voor Nederland is strategisch gezien steeds meer van belang waar je in termen van arbeidsdeling waarden toevoegt en waar je werk en onderzoek creëert. Kansen op internationale markten pakken, gaat niet vanzelf. Dat vergt een ambitie van Nederland en van bedrijven, maar ook een inzet van de overheid. Dat heeft ook te maken met het feit dat de wereld snel verandert. Je ziet steeds meer opkomende machten, waardoor de rol van de overheid essentieel is geworden in de balans tussen die markten en de overheid. Ook de toegang tot markten wordt daarom steeds meer een onderdeel van het diplomatieke werk.

Dat betekent geen digitale relatie met bepaalde bedrijven in Nederland. Wij zijn daar niet om het werk van bedrijven te doen. Dat is door de heer Van Ojik en anderen aan de orde gesteld. Dat is een zaak van de markt. Tot die conclusie komt ook de commissie-Docters van Leeuwen, en terecht. Ik heb net in Zuid-Korea en Japan weer gezien dat het belang van de overheid daarbij niet onderschat moet worden. Het gaat om kennis en kunde. Het gaat niet zo zeer om contacten voor specifieke bedrijven, maar ook tussen sectoren. Wij hebben daar bijvoorbeeld gekeken naar een aantal zaken die te maken hadden met innovatieve economie en met vergrijzing. Daaromheen wordt economische diplomatie gevoerd en gehanteerd.

We moeten aan de voorkant duidelijk maken wat het bedrijfsleven van Buitenlandse Zaken en de posten kan verwachten. Ook willen we het bereik vergroten. Wat voor ondersteuning kunnen we bieden? Wat kunnen we niet bieden? Ik zie dat daarmee de contacten die we hebben met de verschillende organisaties van het bedrijfsleven op een goede manier worden ondersteund. Dat geldt ook voor het mkb. Daar gaat het vaker om, want voor het midden- en kleinbedrijf is het vaak veel moeilijker. Met de eigen bijdrage wordt invulling gegeven aan de motie-Sjoerdsma/Van Bommel. Voor het eind van het jaar gaat een pilot van start in de markten Frankrijk, Duitsland en Brazilië. In het algemeen overleg van 9 september is vastgesteld dat na afloop van een pilot van twee jaar de Kamer wordt geïnformeerd over de uitkomsten daarvan. Doel is om te onderzoeken of het vragen van een eigen bijdrage voor meer producten en diensten bijdraagt aan het in stand houden van een brede en kwalitatief betere dienstverlening en of die eigen bijdrage eigenlijk niet negatief werkt, zo u wilt prohibitief, en of het bedrijfsleven directer kan worden betrokken bij dienstverlening door de posten.

De eerstelijnsvraagbeantwoording blijft altijd kosteloos – de heer Van Bommel heeft daar een aantal terechte opmerkingen over gemaakt – vooral om geen drempel op te werpen voor de midden- en kleinbedrijven. Die creëren veel waarde en veel werkgelegenheid, maar ze hebben juist in deze internationale economische situatie een moeilijke positie. In die zin blijft economische diplomatie kosteloos en wordt zij inderdaad gezien als publieke taak. Dat is niet hetzelfde – ik zeg het nogmaals – als voor bedrijf X of Y contacten te gaan leggen. Dat is geen economische diplomatie. In de sessies die Buitenlandse Zaken heeft georganiseerd met de Kamer van Koophandel, maar ook met VNO-NCW, gaven de midden- en kleinbedrijven aan, het logisch te vinden om een eigen bijdrage te betalen, zodra de dienstverlening verdergaat dan de standaard informatievoorziening. Omdat de overheidsdienstverlening in dit pilotproject transparanter wordt als gevolg van standaardisering en een eigen bijdrage, wordt het ook gemakkelijker om met private partijen in gesprek te gaan over de rolverdeling op het gebied van handelsbevordering.

Is er een groot bedrag langsgeslagen van VNO-NCW? Nee, dat heb ik niet gezien en dat heb ik ook niet aangetroffen in de informatie die ik van mijn ambtenaren heb gekregen. Ik vind wel dat de pilot nu verder moet gaan. Ik kan organisaties moeilijk dwingen. Ik ben bereid om een keer met VNO-NCW daarover te gaan praten, want als er een aanbod lag, vind ik het wel van belang om te bezien of dat binnen de regels die ik zojuist noemde – het belang van publieke dienstverlening, niet voor individuele bedrijven contacten leggen, een en ander zien in het verband van een strategisch-economisch beleid met bepaalde landen – mogelijk is.

De heer **Van Ojik** (GroenLinks): De Minister noemt economische diplomatie een publieke taak en hij zegt: wat de markt kan doen, moet vooral de markt doen. Hij is het eens met de aanbevelingen van de commissie-Docters van Leeuwen. Nu staat in dat rapport dat het goed zou zijn om een en ander zo nu en dan tegen het licht te houden. Het is verstandig om na enige tijd te evalueren of de omstandigheden misschien zijn veranderd. Wat immers op dit moment nog publiek moet gebeuren, hoeft misschien over een halfjaar niet meer te gebeuren, omdat de markt het zelf kan doen. Soms kan het ook andersom zijn: iets wat nu door de markt gebeurt, moet later door de overheid worden gedaan. Er ligt een specifieke aanbeveling om een en ander van tijd tot tijd weer even tegen het licht te houden. Is de Minister het daarmee eens? Als dat zo is, gaat hij dat doen in het vervolg?

Minister **Koenders**: Mag ik nog één opmerking maken over het voorgaande? Er zijn al financiële bijdragen van het bedrijfsleven. Als je bijvoorbeeld kijkt naar de handelsmissies die we net hebben gehad in Zuidoost-Azië, wordt er voor een aantal diensten op het terrein van handels- en investeringsrelaties betaald. Te denken valt aan marktscans die voor zo'n onderzoek worden gemaakt. Dat vind ik ook terecht. Ik ben het met de heer Van Ojik eens. Het wordt gedaan. Mijn collega Ploumen doet het ook. Ze kijkt precies naar wat het belang is, welke strategische middelen er worden ingezet en waar dit wel en niet meer nodig is. Het is natuurlijk onzinnig om aan relaties te werken die gewoon goed lopen. Grote bedrijven in Frankrijk heb je waarschijnlijk niet nodig om daar ook nog eens de overheid direct in allerlei vormen van economische diplomatie bij te halen. Ik zal nog een keer overleggen met collega Ploumen, maar ik weet dat zij dat doet en dat zij daarbij de beperkte middelen die wij hebben, strategisch inzet. Ik wil overigens nog een andere opmerking maken daarover. Economische diplomatie is niet iets ouderwets of iets nieuwerwets. Het is, zo vind ik zelf, ook geen kwestie van links of rechts. Het heeft te maken met een belangrijk onderdeel van de missie van Buitenlandse Zaken. Het is belangrijk in een nieuwe wereld, waarin strategisch economisch beleid – of wij dat nu leuk vinden of niet –

steeds belangrijker wordt. Daarom hanteren onze mensen, onze attachés en de mensen met wie we samenwerken op bijvoorbeeld het Ministerie van Economische Zaken, een professionele manier van werken. Ze doen precies wat de Kamer vraagt, namelijk de rol van de overheid definiëren binnen het geheel van de economische diplomatie. Dat werkt goed. Men is daar zeer tevreden over. Dat geldt voor de landen waar we werken, voor het bedrijfsleven, maar ook voor andere organisaties.

Het debat over handel en hulp is een oud debat. Het lijkt mij goed dat we nu één ministerie hebben voor handel en hulp. Daar worden beide beleidsterreinen in overeenstemming gebracht. Natuurlijk kunnen er ook belangentegenstellingen zijn. Iedereen weet dat alle discussies over de WTO of over handelsrelaties altijd ook gaan over de eigen ruimte van vooral de armste landen om te zien of zij een bepaalde beleidsruimte kunnen houden om te zorgen voor hun eigen economische ontwikkeling. Dat debat wordt elke dag gevoerd en dat is ook een onderdeel van economische diplomatie. Wat zijn de handelsverhoudingen? Wat zijn de investeringsverhoudingen? Ik denk maar even aan de hele discussie over de WTO en over de akkoorden die gesloten worden met Canada en de Verenigde Staten en straks ook met Azië. Daar zijn dat essentiële elementen van, om er juist voor te zorgen dat strategische handelsrelaties, maar ook eigen ruimte voor bepaalde ontwikkelingslanden en daarbinnen waardenketens een grote rol kunnen spelen.

Laat ik één voorbeeld noemen. Voor West-Afrika is het essentieel dat onze mensen nadenken over de vraag hoe in West-Afrika waardenketens zodanig kunnen worden opgezet dat ook exportmogelijkheden voor die landen aan de orde zijn. Dat is ook een onderdeel van internationaal economisch beleid en van ontwikkelingssamenwerking. Tegelijkertijd zie ik in missies die in ontwikkelingslanden worden gehouden, niet alleen in strategische relaties in Zuidoost-Azië, grote kansen liggen, ook bijvoorbeeld voor het mkb en voor andere bedrijven, om kennis toe te voegen en om investeringsmogelijkheden te krijgen in landen die daarnaar snakken, die de investeringen graag willen hebben en die het ook van belang vinden om dat te doen. Zo zie ik de rol van economische diplomatie. Het is de kern van het departement, belangrijk voor de relaties, goede samenwerking met het bedrijfsleven.

We zullen nog een keer met VNO-NCW praten over de rekening. Er wordt al wat betaald en we moeten – de heer Van Bommel zei het terecht – goed de balans zien te houden tussen het publieke belang en de stimulering van het mkb. We moeten bezien hoe we grote bedrijven kunnen helpen in een internationale economische ordening, waarin strategisch economisch beleid belangrijk is en de overheid een grotere rol speelt. Daar kan Nederland dus ook niet bij achter blijven.

De heer **Van Ojik** (GroenLinks): De Minister gaat in zijn antwoord ook in op de specifieke relatie tussen handel en hulp. Ik heb dat hier vaak gezegd. Ik ben het heel erg eens met het feit dat die twee zaken nu in één bewindspersoon zijn verenigd.

Mijn tweede vraag ging over wat er in het rapport van de commissie-Docters van Leeuwen stond, namelijk dat de commissie graag zou zien dat binnen het ministerie een heldere en expliciete belangenafweging bijdraagt aan de onderbouwing van een duidelijke strategie. Dat beveelt de commissie niet voor niets aan. Of het gebeurt al, dan is het een overbodige aanbeveling van de commissie, of het gebeurt nog niet, en dan ben ik benieuwd of de Minister daar een extra stap in gaat zetten.

Minister **Koenders**: Wat ik nu zeg, zeg ik niet om iets onaardigs tegen de Kamer te zeggen, maar dit is weer precies iets waar we dan een heleboel mensen op zouden moeten zetten en vervolgens zouden we weer moeten evalueren. Het is geen eenvoudige zaak, maar ik zeg er direct bij dat het gebeurt. De procedures die wij hebben, dat weet ik nog uit mijn verleden

als Minister voor Ontwikkelingssamenwerking, waren de Multi-Annual Strategic Plans (MASPs), de jaarplannen. Daarin wordt precies dit soort dingen gedaan. Dat gebeurt dus al. Met alle respect voor de commissie – het is goed dat zij dit nog een keer onderstreept – is er naar mijn smaak, gezien de beperkte middelen die we nu hebben, geen noodzaak om dat nog een keer extra te doen. Ik ken het gevoel. Ik vind het ook zinnig. Ik weet dat Minister Ploumen het doet en ik weet dat het in dit soort plannen aan de orde komt. Dat heeft te maken met de coherentie-agenda en met consistentie van beleid. We moeten ervoor zorgen dat we dit doen op een manier die in overeenstemming is met de begrotingselementen die daarover gaan, qua coherentie en economisch beleid.

Er is voorts gevraagd naar het Deense model. We hebben daar onderzoek naar gedaan en daarbij is niet alleen naar het Deense model gekeken. Om te leren van de ervaringen van de landen om ons heen is een internationale benchmark uitgevoerd naar de dienstverlening in Duitsland, Finland, Denemarken, Frankrijk, België en Zwitserland op het gebied van internationaal ondernemen, de standaardisatie van dienstverlening, de betaling voor diensten en publiek-private samenwerking ten aanzien van handelsbevordering. Je ziet al die landen worstelen met dezelfde vragen: publiek belang, specifiek opereren, publiek-private samenwerking. De discussie over de taakverdeling tussen publieke partijen en private partijen wordt dus ook in andere landen gevoerd. Terecht. Je moet ook een beetje uitkijken dat het een beetje een level playing field blijft. Steeds is de vraag wat een redelijke eigen bijdrage is en wat de rol van de overheid is.

Ik vind zelf eerlijk gezegd dat het Deense Ministerie van Buitenlandse Zaken vaak op de stoel van de ondernemer gaat zitten. De kosten zijn soms hoog. Wat we in Nederland gaan doen, heb ik gezegd. De uitspraak van de heer Wientjes, «we gaan desnoods zelf de posten betalen», was geloof ik vooral een appel op de politiek om een overheidstaak serieus in te vullen, namelijk die om dat brede postennet in stand te houden. Daar zijn we ook voor. Ook het bedrijfsleven staat over het algemeen positief tegenover een uitbreiding van de eigen bijdrage. Ik geloof dat we nu moeten kijken hoe de pilots werken. Misschien kan het nog wat versneld worden. Anders duurt het misschien wel erg lang voordat daarover gerapporteerd wordt. Dat is wat ik daarover wil zeggen. De kosten van de dienstverlening zullen door de invoering van een eigen bijdrage enigszins worden teruggedrongen. Dat gebeurt al bij sommige van de reizen waar ik het net al over had, maar ik denk dat de directe inkomsten als gevolg van deze maatregelen in the end toch vrij beperkt zullen blijven.

De heer Ten Broeke vroeg mij nog of de bezuiniging op Edmonton onze belangen in gevaar brengt. Ik moet daar even naar kijken. Ik begrijp van mijn ambtenaren dat er een zorgvuldige afweging is gemaakt. Zo hoort dat ook. Ik wil even kijken of daar een specifiek punt in zit. Dat kan ik zo niet beoordelen. We hebben in het postennet één ambassade en twee consulaten-generaal. Dat lijkt mij op zich voldoende, maar ik zal er nog even specifiek naar kijken.

Dan kom ik te spreken over Erbil. Aan de Kamer is in april dit jaar toegezegd dat er in Erbil een externe dienstverlener zal worden ingezet voor een visumaanvraag ter ondersteuning van het bedrijfsleven. Eind juni 2014 was er een grote bedreiging van ISIS in de richting van Erbil. De veiligheidssituatie liet toen de inzet van een externe dienstverlener niet toe. Die veiligheidssituatie wordt inmiddels weer beter. Wij achten het verantwoord om alsnog te starten met een visumkantoor in Erbil. Naar verwachting kan er begin 2015 worden begonnen met de inname van aanvragen. De inzet van een externe dienstverlener kan hierin kostentech- nisch logischer zijn. Dat doen we op veel plekken in de wereld. Uiteraard nemen wij op Buitenlandse Zaken de beslissing over visa.

Ik kom nog op de moties en een aantal punten van het postennetwerk.

Nog even iets over het consulaire werk, want daar ligt voor Buitenlandse Zaken een enorm belangrijke taak. Daarbij is sprake van een directe relatie met de klant, met de burger. Dat moet dus op orde zijn. Daar zijn diverse vragen over gesteld. We hebben gezegd dat minder middelen ook een versobering betekent. Dat raakt natuurlijk ook burgers. Je moet eerlijk zijn. De consulaten-generaal in Antwerpen, Düsseldorf, München, Milaan en Chicago en de honoraire consulaten zullen alleen nog hulp verlenen aan Nederlanders in nood. Die consulaten gaan echter niet dicht. Ze blijven hun andere taken doen, ik noem de handelsbevordering.

Overigens is er al in het vorige kabinet een begin gemaakt met het stoppen van de paspoortafgifte bij de honoraire consulaten. Dat had ook te maken met het feit dat dit zeer kostbaar was, inefficiënt en soms ook kwetsbaar. Dat is niet ideaal voor de burger, daar mag geen misverstand over bestaan. We achten het toch verantwoord, omdat er ook een aantal redelijke alternatieven zijn gekomen. Ten eerste kan een niet-ingezetene ook in de toekomst op bijna elke ambassade of consulaat-generaal een paspoort aanvragen. Sinds begin dit jaar hoeven meerderjarigen dat nog maar één keer in de tien jaar te doen. Bij de grensgemeenten en op Schiphol kunnen paspoorten worden aangevraagd. Het aantal grensgemeenten waar dat kan, zullen we verder uitbreiden. Als alleen de Nederlandse nationaliteit moet worden bevestigd of verlies van de Nederlandse nationaliteit moet worden voorkomen, is een paspoort niet meer nodig. Dan volstaat een verklaring van Nederlanderschap. Zo'n verklaring kan schriftelijk worden aangevraagd bij de ambassade. Dan is er geen noodzaak meer om te reizen.

Er was een vraag over alternatieven voor de dienstverlening. De vertegenwoordigingen worden daarbij intensief betrokken. Goede voorzieningen voor burgers en bedrijven zijn uiteraard belangrijk. Het moet duidelijk zijn wanneer de veranderingen ingaan en waar men in de toekomst terecht kan. Daar gaan we een publiciteitscampagne aan koppelen. In 2016 moet de herstructurering van de honoraire consulaten en de consulaten-generaal zijn afgerond.

Mobiele aanvraagstations vind ik een belangrijk punt, want we zijn er wel voor de burger en er zijn ook kwetsbare mensen voor wie reizen moeilijk is. Soms is het voor een burger onmogelijk om naar een loket te komen. Dat kan zijn vanwege detentie of om gezondheidsredenen. Dan kan een mobiel aanvraagstation worden ingezet en komt er een medewerker naar de aanvrager toe. Dat is overigens in ons land ook al zo. Het is in het buitenland zo en het blijft ook zo. Dat kan niet op grote schaal, want het vergt personele capaciteit en budget. Het is dus niet hetzelfde als een functie van een vertegenwoordiging. Die mobiele stations gaan niet permanent rijden in een bepaald land, maar er zal voor worden gezorgd dat die mogelijkheid bestaat voor mensen die dat echt nodig hebben. Zo nodig zullen we daarover rapporteren aan de Kamer.

Daarnaast gaan we uiteraard kijken naar digitalisering van het proces, samen met de collega van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, zodat het ook gewoon makkelijker wordt om een paspoort aan te vragen. De beslistaak in het paspoortproces is eveneens een kwestie van modernisering en efficiëntie en zal worden gecentraliseerd in Den Haag, waardoor de doelmatigheid van de paspoortuitgifte kan worden vergroot. De heer Ten Broeke vroeg of we daar ook commerciële bedrijven bij kunnen gebruiken. Daar zouden we naar kunnen kijken. Het hangt af van een aantal zaken. Ten eerste gaat veiligheid boven alles. Ik heb nog altijd in mijn herinnering dat het voor een Minister zeer risicovol is om daar al te makkelijk toezeggingen over te doen. Voor je het weet, zit je ergens anders. Ik denk bijvoorbeeld dat daar mogelijkheden toe kunnen zijn bij het innemen van aanvragen en bij het afnemen van biometrische gegevens, zoals dat gebeurt in het visumproces. Die wil ik graag onderzoeken. De besluitvorming blijft altijd bij Buitenlandse Zaken, omdat het een kwetsbaar proces is, aangezien we moeten verifiëren wat de identiteit

is en wat de nationaliteit. Ik acht het toch een goed idee om daarnaar te kijken. Dan denk ik in het bijzonder aan gespecialiseerde bedrijven, externe dienstverleners, die nu al de loketfunctie voor onze visa hebben. We hebben daar eigenlijk al een zekere ervaring mee opgedaan. Dat gebeurt ook in andere landen. We moeten het zo doen dat bij de bedrijven die dat voor paspoorten doen, mobiele aanvraagteams zijn en dat ook onlineaanvragen mogelijk worden. Dat is dan een verbetering van de dienstverlening aan de burger.

De heer **Ten Broeke** (VVD): Dank voor de toezegging van de Minister dat hij daar echt serieus werk van wil maken. Ik geloof hem dan ook. Als zijn beroemde bijnaam uit het verleden, «paspoort Piet», nu «biometrie Bert» kan worden, lijkt me dat heel mooi. Ik denk dat we daar absoluut niet conservatief in moeten zijn. Ik geloof ook niet dat het ministerie dat wil zijn, al ligt het voornamelijk bij de Minister van Binnenlandse Zaken. Er zijn ook commerciële partijen die zich als trusted parties in de markt hebben gezet en die deze mogelijkheden wel degelijk hebben. Ik roep de Minister op om alle mogelijkheden te verkennen en om zo ver mogelijk te gaan om paspoorten uiteindelijk ook digitaal te kunnen verstrekken. Dan komen we ook weer van de mobiele teams af, want dat is best een kostenpost die er nog een keer bijkomt. Misschien zou het goed zijn als de Minister de Kamer een actualisatie zou toesturen van de brief die vandaag werd toegevoegd aan de agenda van dit AO, zodra hij wat verder is met zijn overleg met de Minister van Binnenlandse Zaken.

Minister **Koenders**: Het laatste is zeker mogelijk. We gaan daar serieus naar kijken en ik zal de Kamer daarover rapporteren. Het kan dat mobiele teams dan minder hard nodig worden, maar we moeten echt rekening houden met mensen die in het digitale tijdperk moeilijkheden hebben met het aanvragen van een paspoort. Ik vind dat we daarin echt klantgericht moeten zijn. Niet iedereen maar de grote meerderheid zal kunnen meedoen aan de digitale wereld. We zullen bezien of het mogelijk is om commerciële partijen op een betrouwbare manier te betrekken bij de dienstverlening.

De heer **Sjoerdsma** (D66): Ik ben net zo verheugd als collega Ten Broeke dat hier serieus naar wordt gekeken. Ook mijn mailbox vult zich met berichten van mensen uit Australië, uit Frankrijk en uit andere landen, die stellen dat ze wel graag zouden willen reizen naar de ambassade, maar dat dit gewoon niet altijd goed mogelijk is. De afstanden zijn te groot, de kosten te hoog. Als dat serieus kan worden opgepakt en als de Kamer kan worden geïnformeerd over wanneer dat gerealiseerd kan worden en wat er precies onderzocht kan worden, heel graag. Ik zou het nog iets breder willen trekken, voor een groep Nederlanders die ook last heeft van de problematiek rondom de DigiD. Het aanvragen van een DigiD vanuit het buitenland – ik weet dat uit eigen ervaring – is echt een kleine hel en dat heeft veel consequenties voor de manier waarop je met je belastingen, toeslagen en subsidies moet omgaan. Ik zou het aardig vinden als er kon worden gekeken of deze manier van dienstverlening gerealiseerd kan worden op de ambassades en consulaten-generaal in de top tien buitenlandse landen waar Nederlanders wonen.

Minister **Koenders**: Dank u voor beide punten. Nogmaals, voor mij is essentieel dat mensen die echt in de problemen zitten, een paspoort kunnen aanvragen. In die zin wordt nu al een aantal maatregelen genomen – ik wijs u op de tien jaar en op de grensplaatsen – maar mensen hebben een eigen verantwoordelijkheid. Het is ook weer niet zo ingewikkeld. Het gaat echt om mensen die het werkelijk niet kunnen. De meeste mensen komen echt nog weleens naar Nederland. Het gaat om de uitzonderingen, om mensen die daar problemen mee hebben.

De DigiD is een goed punt. In 2013 konden Nederlanders die in België wonen, een DigiD bij het consulaat in Antwerpen aanvragen. Dat was een proef van het Ministerie van BZK om te onderzoeken of ook niet-ingezetenen gebruik zouden kunnen maken van DigiD. Toen bleek dat het aanvraagproces te ingewikkeld was voor de burger en te omslachtig voor de baliemedewerkers. Het proces is inmiddels aangepast en zal op een andere vertegenwoordiging worden uitgetoet. Op dit moment wordt bekeken op welke ambassades we dat kunnen doen. Misschien gebeurt het ook op een paar ambassades. Ik ga met die beweging van de Kamer op zich wel mee. Als de pilot slaagt, kunnen we bezien hoe we het aanvragen van DigiD op meerdere vertegenwoordigingen mogelijk kunnen maken. Ik moet de technische mogelijkheden daartoe en de financiële dekking ervan bespreken met mijn collega van BZK. Ik ga echter graag met de Kamer mee om dat verder te bezien. We kunnen over een paar maanden eens kijken hoe het loopt. Het is een belangrijk onderdeel, absoluut.

Vele sprekers hebben gevraagd naar het gedetineerdenbeleid. Ook dat vereist modernisering. Daar wordt niet op bezuinigd, zeg ik tegen de heer Van Bommel. De beschikbare mensen en middelen worden in het nieuwe beleid naar mijn overtuiging rechtvaardiger verdeeld, als ik dat woord mag gebruiken: iets minder voor gedetineerden die in relatief goede omstandigheden verkeren en iets meer voor de schrijnende gevallen. Daar kunnen we vaak te weinig voor doen. Dat heeft ook te maken met hoe je middelen inzet. Het streven is ook daar – de woorden worden wat clichématig – doelmatigheid en flexibiliteit, meer klantgerichtheid. De klant is in dit geval de gedetineerde. Daar hebben we een verantwoordelijkheid voor.

Formeel is het land van detentie altijd de eerstverantwoordelijke voor het welzijn van een gedetineerde. We hebben een lijst van ongeveer 40 landen met behoorlijke detentieomstandigheden. Die lijst is opgesteld aan de hand van rapporten van onder meer de Raad van Europa en de Verenigde Naties, en uiteraard ook op basis van de waarnemingen van onze eigen mensen bij de ambassades. Dat zijn vooral Europese landen en enkele landen daarbuiten. Die lijst wordt telkens geactualiseerd. Voor schrijnende gevallen blijft altijd ruimte. De heer Van Bommel besprak een aantal landen waar problemen zijn. Laten wij daarnaar kijken. Geen enkel probleem. Als er problemen zijn, moeten wij dat weten. Onze waarnemers en de objectieve berichtgeving vanuit de rapporten van de Raad van Europa en de Verenigde Naties zijn daarbij leidend.

Veel Nederlandse gedetineerden, iets minder dan twee derde, zitten in de Europese landen. De meesten van hen hoeven hun straf niet geheel in een cel ergens in Europa uit te zitten, maar ze kunnen dat in Nederland komen doen. De Wet wederzijdse erkenning en tenuitvoerlegging vrijheidsbepalende en voorwaardelijke sancties maakt het voor gedetineerde Nederlanders in Europa mogelijk, hun straf in Nederland uit te zitten. Alle Nederlandse gedetineerden krijgen een informatiepakket en een bezoek van een ambassademedewerker. Verder krijgt een gedetineerde steun van Reclassering Nederland en eventueel juridisch advies. Voor die twee stelt het Ministerie van Buitenlandse Zaken subsidie beschikbaar.

Bij zeer ernstige misstanden zullen de autoriteiten uiteraard op de misstanden worden aangesproken. Voor landen die op de eerder genoemde lijst staan, blijft het daarbij. In landen die niet op die lijst staan, nemen we aanvullende maatregelen. Dan gaat het om mensen die vaak in landen zitten waar de omstandigheden schrijnend zijn. De leden zijn vast zelf ook weleens in een gevangenis geweest in landen waar het ongelukkig moeilijk en beroerd is voor mensen om zich te handhaven en waar soms ook de mensenrechten worden geschonden. Daar krijgen mensen vanaf nu dus extra bezoeken. Dat kan gaan om een verdubbeling. Ik geloof dat het nu minimaal twee bezoeken zijn, en dat aantal kan verdubbeld worden naar vier. Ook extra geestelijke zorg en sociaal-

maatschappelijke zorg worden er geboden. Indien mogelijk gaan we daar eveneens werken met lokale netwerken van mensen, soms ook Nederlanders, die ondersteuning kunnen bieden. Daarnaast wordt een maandelijkse gift gegeven of noodzakelijke spullen worden ter beschikking gesteld.

De heer Ten Broeke vroeg mij om de samenwerking met derde partijen te zoeken bij de begeleiding en re-socialisering. Dat zie ik als steun in de rug. In het nieuwe gedetineerdenbeleid blijft de inzet van derde partijen bestaan. In alle landen kunnen die, voor zover mogelijk, worden ingezet voor re-socialisering, reclassering in Nederland en juridisch advies. In de landen met minder goede detentieomstandigheden komt er extra zorg. Gedetineerden die daar in de gevangenis zitten, kunnen aanspraak maken op geestelijke zorg en maatschappelijke zorg of sociale zorg. De hulp blijft dus niet beperkt tot geestelijke zorg, zoals nu wel het geval is.

Het wordt maatwerk. Mensen vragen ook om verschillende soorten ondersteuning. Ik zag een vertegenwoordiger van de Stichting Epafraas op de publieke tribune zitten. Ik heb in het verleden erg veel met hen mogen werken toen het ging om gevangenen. Zij doen fantastisch werk. Ik zou er ook mijn complimenten voor willen uitspreken. Dat blijft bestaan. We gaan wel werken aan een subsidiekader, nu veel mensen niet alleen meer geestelijke zorg vragen, maar ze daar vaak een alternatief voor willen. Dat kader zal binnenkort worden gepubliceerd. Partijen die meerwaarde hebben, die geestelijke hulp of sociaal-maatschappelijke hulp kunnen bieden – de een kan dat in bepaalde omstandigheden beter dan de ander – en partijen die gebruikmaken van lokale netwerken, kunnen op die subsidie inschrijven. De resultaten zullen geëvalueerd worden.

Dan was er nog een vraag over de noodnummers voor Nederland, het bekende 24/7. Dat is ook een investering. Het gaat niet alleen maar om versobering. We zullen er altijd zijn voor mensen die onze zorg echt nodig hebben. We hebben in de afgelopen periode gezien dat dit direct efficiënt met opschaling is gebeurd, zeker voor Nederlanders in nood, waar ter wereld ze ook zijn. De middelen daartoe moeten herkenbaarder en toegankelijker worden. BZ investeert in de toegang van Nederlanders in het buitenland tot informatie en hulp. In de zomer is ook een vernieuwde app geïntroduceerd. Die biedt voorlopig alleen reisadviezen, maar op termijn dus ook registratiemogelijkheden en toegang tot het 24/7-consulaire contact center. Dat krijg je dan allemaal via één app. De reisadviezen zijn nu ook in begrijpelijke taal geschreven, met heldere kleurcoderingen voor de veiligheidssituatie. Dat is belangrijk. Er zijn namelijk veel landen waar mensen toch heengaan, zonder zich goed voor te bereiden. Voor mensen die niet de gebruikelijke kanalen gebruiken, wordt het makkelijker. In 2015 zal het consulaire contactcentrum 24/7 van start gaan. Nederlanders in nood kunnen daar op ieder moment van de dag terecht voor hulp, waar ze ook zijn ter wereld. Het is trouwens echt wat ingewikkelder dan een hond traceren in Nederland. Dat is een wereldwijd centrum en het is niet zo heel eenvoudig om die nummers ook overal te krijgen. Het centrum zal te bereiken zijn via de telefoon natuurlijk, dus via één consulaire noodnummer, maar ook via sociale media, via de contactknop op de BZ-reisadviesapp en per e-mail. We hebben overigens nu al een pilot lopen in Noord- en Zuid-Amerika. Daar zijn goede ervaringen mee opgedaan. Volgend jaar gaan we naar de verdere uitrol daarvan en moet het centrum werelddekkend worden. Het is dus al begonnen, maar het dekt nog niet de hele wereld. Dat is belangrijk.

Belangrijk is ook dat de manier waarop Nederlanders Buitenlandse Zaken kunnen benaderen in crisissituaties, wordt verbeterd. Sinds eind vorig jaar kunnen Nederlanders zich online registreren om beter op de hoogte te worden gehouden van de situatie in de landen waar zij zijn. Dat is veel efficiënter. Zij krijgen gewoon vanuit Den Haag, maar ook vanuit de ambassades, direct en real-time de laatste informatie over crisissituaties.

Het systeem is ook al gebruikt, zij het voor zaken die niet te maken hadden met een crisis. Ik herinner mij dat het tijdens de wereldkampioenschappen voetbal is gebruikt – natuurlijk niet voor voetbaluitslagen – om mensen ter plaatse direct te informeren waar ze het risico liepen om beroofd te worden of waar er anderszins veiligheidsrisico's waren. Daardoor is het echt klantgericht. Op termijn vind ik ook dat de klant, om het zo te zeggen, de meeste consulaire diensten online moet kunnen aanvragen en betalen. Ook het maken van een afspraak bij de vertegenwoordiging kan dan overal online, zodat mensen niet in vervelende wachtkamers hoeven te gaan zitten. Het is alleen technisch niet zo heel eenvoudig om dat vorm te geven met de mensen die we hebben. Op dat punt staan we nu. Over DigiD heb ik al gesproken en over de rationalisering en digitalisering van de paspoortafgifte ook. Dito over mobiele aanvraagstations en commerciële bedrijven en paspoorten.

Ik wil nog iets zeggen naar aanleiding van de motie-Sjoerdsma. De invulling van de motie-Sjoerdsma heeft een sterk accent gekregen op de versterking van een aantal elementen van diplomatie, economische diplomatie ook, de vijf consulaten-generaal die open blijven. Het attachénetwerk wordt gehandhaafd en er komt extra inzet van 63 mensen op de posten, waarvan 34 op economische functies, waaronder de regionaal actieve medewerkers in Afrika, Azië, Zuid-Amerika, de Golf en de Nordics, 29 op regionale politieke en mensenrechtenfuncties, en versterking van eenmansposten. Ik wil dat nog eens onderstrepen. Dat zijn precies de twee punten die hier kritisch werden bekeken. Kun je nog verder zakken? Nee. Ik wil de ondersteuning die we gekregen hebben vanuit de Kamer, echt positief waarderen.

Ik begreep dat de heer Van Ojik een motie heeft ingediend. Dat is mij door mijn voorganger verteld. Ik heb het debat even nalezend begrepen dat er tijdens de Algemene Politieke Beschouwingen nogal steun was voor die motie. Met de Minister-President is afgesproken dat we daar volgende week bij de begrotingsbehandeling op terugkomen, om de motie te behandelen. Dat lijkt mij goed. Tegen de heer Servaes en anderen wil ik zeggen dat ik goed begrijp wat er gezegd wordt. We gaan dat strategisch inzetten, mochten daar middelen voor vrijkomen. Dat houdt natuurlijk ook in dat we in het ministerie moeten nagaan hoe we een aantal door de Kamer genoemde plekken, die wij als kritisch zien, en een aantal functies, die hier als prioritair worden gezien, het best kunnen invullen. Het is misschien het beste om, gehoord de Kamer en vanuit de verantwoordelijkheid van de regering om daar een goede invulling voor te vinden, de Kamer te informeren. Gezien het feit dat de besluitvorming daarover nog niet afgesloten is, ook in termen van financiën en van moties, zouden we daar volgende week nog op terug kunnen komen en de Kamer in ieder geval kunnen inlichten. Het gaat er mij om, goed te luisteren naar de Kamer, zodat ik weet waar zij de prioriteiten zie. Dat zal ik dan uiteraard moeten afwegen met een aantal prioriteiten die ik als nieuwe Minister heb. Ik hoop dat die twee voor een groot gedeelte overeen zullen komen. Dit allemaal in het kader van het managementperspectief op hoe we nu verder gaan met meer flexibiliteit en modernisering.

Ik geloof dat ik hiermee een heleboel van de vragen heb beantwoord. Ik ben nog niet ingegaan op de kosten-batenanalyse van het postennet. Dat is moeilijk. Ik begrijp de vraag, maar het is moeilijk. Het postennet is ontzettend divers. De context waarin posten opereren, is zeer verschillend. Ik vind het moeilijk om diplomatiek werk meetbaar te maken. Ik weet dat het moet en dat we dat in de overheid zo zien op het ogenblik. Ik zal me maximaal inzetten om het gedaan te krijgen. Het gaat er ook om, laat ik dat eerlijk zeggen, enige flexibiliteit mee te geven aan de Minister. Het gaat erom, op de centrale punten waar we het over hadden – professionalisering, crisisgebieden, economische diplomatie – te kijken of we iets makkelijker kunnen oplossen met op- en afschalen. Natuurlijk heb je daar bepaalde criteria voor nodig, een bepaald idee waarom je iets in het ene

geval wel doet en in het andere niet. Ik wil de Kamer vragen, er toch een zeker vertrouwen in te hebben dat de regering dat wel doet op een manier die bij de huidige buitenlandse politiek past.

Er bestaat al een aantal indicatoren. Wij doen wat wij doen niet geheel zonder enig nadenken over de meetbaarheid. Laat ik een voorbeeld geven. Het aantal visa en paspoorten; gedetineerden; economisch gewin; mate van instabiliteit. Dat zijn criteria aan de hand waarvan wij dit soort beslissingen nemen. Die liggen er, die worden gemaakt op basis van de prioriteiten van de Kamer, onze prioriteiten. Dan zetten we die in het postennet in. Ik zal het heel eerlijk zeggen. Als de commissie tegen mij zegt: u moet dat doen, ga ik dat doen. Zo is het. Als u daar ook nog een meerderheid voor krijgt, moet ik het zelfs doen. Ik begrijp uit de hilariteit om mij heen dat ik helemaal verkeerd begin hier, als nieuwe Minister. Ik wil de Kamer echt vragen om er nog eens over na te denken of het echt zo makkelijk is om dat te doen. Dat gaat ons echt heel veel tijd kosten. We kunnen het volgende doen. Er ligt een aantal moties. Er worden wat moties uitgevoerd. De motie-Sjoerdsma is al uitgevoerd. Laten we afspreken dat we over een paar maanden bezien wat de keuzes zijn die de regering maakt met betrekking tot een aantal punten die de Kamer noemt. Economische noodzaak, integratie daarvan, de crisisgebieden, een aantal problemen op plekken waar kleine posten zitten. Wat kun je wel en niet opschalen? Laten we afspreken dat wij dan verantwoording afleggen aan de Kamer op basis van een kosten-batenanalyse of in ieder geval op basis van een aantal indicatoren en onze ervaring daarmee. Dan kunnen we zo laten zien wat we daarmee doen. Ik ben ten volle bereid om daar verantwoording over af te leggen. Ik weet hoe dat werkt: voordat je het weet zit je in een eindeloos proces van meten en doen, en daar hebben we eigenlijk de tijd en de mensen niet voor.

De heer **Sjoerdsma** (D66): Dat begrijp ik zeker en het zou zonde zijn om een dergelijke taak bovenop de al drukke werkzaamheden van het ministerie te plaatsen. Er is een reden waarom ik vroeg om de kosten-batenanalyse. De bezuinigingen die in het verleden werden opgelegd aan de ambassades, kwamen er zonder dat er een weerwoord was. Er werd dus niet gekeken wat de bezuinigingen economisch, politiek of op het gebied van mensenrechten betekenen. Er werd niet gekeken wat het postennetwerk ons oplevert. Dat was de redenering erachter. Er wordt natuurlijk in toenemende mate zichtbaar wat het postennetwerk Nederland kan opleveren, maar ik vraag me af of dat niet nog zichtbaarder kan worden gemaakt, en dan misschien niet door het eigen ministerie, maar door een derde instituut, zodat het ministerie ook niet de werklast hoeft te dragen.

Minister **Koenders**: Dan moet ik nog een afweging maken tussen eigen werklast en derden. Niet dat ik iets tegen derden heb. Geeft u mij even de kans om als nieuwe Minister daar even naar te kijken. Ik beloof u dat ik daar verantwoording over zal afleggen. Dat kan binnen een aantal maanden. Ik begrijp waar u heen wilt en dat is ook terecht. Het kan niet uit de losse pols komen, maar het zal ook niet altijd mathematisch precies te berekenen zijn. Daar moeten we een goede balans voor vinden, met een aantal criteria in de richting die ik zojuist noemde.

Heel snel nog de Europese Dienst voor Extern Optreden (EDEO), ook naar aanleiding van de vraag daarover. De EDEO bevordert de samenwerking tussen BZ en de Europese diplomatieke dienst. Er zijn nu ook detacheringen, vooral op ambassadeursniveau. EDEO is geen vervanging van het nationale postennetwerk. Er blijven ook nationale belangen en bevoegdheden. Ik heb dat eigenlijk al gezegd. Nederland blijft zich overigens wel inzetten voor meer samenwerking met EDEO, in kennisdeling en vooral in co-locatie. Ik denk dat dit de twee kernwoorden zijn. Wij zouden best verder willen samenwerken, ook consulaire. Ik zal dat ook aan de orde

stellen bij mevrouw Mogherini. Dan zou er een grotere rol kunnen zijn voor EDEO. Dat zal niet makkelijk zijn, ook niet gezien het internationale krachtenveld op dit terrein, maar ik ben er absoluut niet op tegen. Ik denk dat het heel goed zou kunnen.

Ik wil nog een laatste punt maken. De Kamer heeft gesproken over haar eigen rol. Dat stel ik zeer op prijs. Het is voor mij bijna onmogelijk om daar een goed antwoord op te geven, omdat de regering verantwoording aflegt aan de Kamer. Ik kan moeilijk zeggen dat ik iets niet kan doen, als u mij dat vraagt. Anders zegt u direct: dat is onaanvaardbaar, want u hoort hier verantwoording af te leggen. Ik wijs de Kamer erop dat wij daarnaar gekeken hebben naar aanleiding van vragen, ook vanuit het parlement zelf. In die zin voel ik mij ook gerechtigd om er wat over te zeggen. In de periode 2011/2012 en de periode waar wij nu in zitten, 2013/2014, heeft een dramatische toename plaatsgevonden van het aantal toegezegde spoedbrieven en toegezegde informatie over aparte crisisgebieden. Dat is overigens ook weer begrijpelijk. Voor Kamervragen geldt dat niet. Dat aantal is ongeveer hetzelfde gebleven, maar er is dus veel meer uitgebreide informatie aan de Kamer verstrekt. Ik ben zelf negen jaar Kamerlid geweest, maar ik moet u zeggen – en dat doe ik in alle gevoeligheid die daarbij hoort, want wij zijn er voor u – dat de democratisering van het buitenlandse beleid vereist dat wij daaraan zullen voldoen, ook in een gebied waar weinig transparantie heerst, omdat diplomatie nog steeds niet altijd zichtbaar is voor de bevolking. Ik wijs er echter wel op dat mij opvalt dat onze mensen daar nu heel veel tijd aan besteden en dat het aantal meer dan verdrievoudigd is in drie jaar tijd. Het aantal verzoeken is bijna verdubbeld. Ik wil de Kamer ook in het licht van modernisering en efficiëntie vragen om daar ook vanuit de commissie eens naar te kijken. Dat zijn mijn antwoorden op de gestelde vragen.

De voorzitter: Dank u zeer voor deze uitgebreide beantwoording van de vragen van de Kamer. Het is niet uitgesloten dat er nog iets is blijven liggen. Ik kijk naar de collega's of er nog brandende kwesties zijn die in een heel korte tweede termijn besproken moeten worden. Dat is het geval. U hebt niet eens een hele minuut spreektijd.

De heer Ten Broeke (VVD): Voorzitter. Ik dank de Minister voor de beantwoording en de uitgebreide analyse. Kort en puntsgewijs. EDEO blijft een heel moeilijke zaak. Wij weten allemaal dat het niet ligt aan Nederland, maar aan een aantal andere landen, zeker als we het hebben over consulaire dienstverlening. Ik heb goede hoop dat de nieuwe hoge vertegenwoordiger, mevrouw Mogherini, heel erg openstaat voor voorstellen uit de verschillende landen. Een aantal van ons was vorige week in Rome en we hebben dat ook op andere momenten gemerkt in het kader van een NAVO-bijeenkomst. Ik zou willen suggereren of Nederland niet bijvoorbeeld met de Baltische landen of met de Benelux, landen die op het vlak van consulaire dienstverlening soortgelijke overwegingen koesteren en een soortgelijke pragmatische instelling hebben als wij, moet proberen om daar wat verder in te gaan, zonder dat alle 28 lidstaten dat tegelijkertijd hoeven te doen.

De voorzitter: Ik moet u even onderbreken, mijnheer Ten Broeke. Mijn opmerking was serieus bedoeld. Eigenlijk hebt u minder dan één minuut de tijd, ook omdat de Minister aansluitend op dit algemeen overleg naar een ander algemeen overleg moet. We hebben tot kwart over een de tijd. Kunt u zich beperken tot één punt?

De heer Ten Broeke (VVD): Ik beperk altijd de noodbrieven en de toezeggingen, in de hoop dat ik dan iets meer ruimte krijg om hier gewoon van gedachten te wisselen.

De **voorzitter**: Als u dat kunt afronden met een vraag, hebt u iedereen geholpen. Uzelf op de eerste plaats.

De heer **Ten Broeke** (VVD): Heel kort nog over de handelsbevordering en de inbreng van VNO-NCW. Dat valt mij niet mee, laat ik het zo formuleren. Toen wij in Shanghai waren, heeft de toenmalig secretaris-generaal, die volgens mij nu directeur Azië is van het ministerie, een prachtig overzicht gekregen. Er is ingegaan op de vraag welke onderdelen van handelspromotie en economische diplomatie je wel of niet of gedeeltelijk door het bedrijfsleven of publiek-privaat kunt aanvliegen. Ik denk dat het de goede invalshoek is om daar nog een keer naar te kijken en om tegelijkertijd de wens bij het bedrijfsleven neer te leggen. Daarover is het laatste woord, wat mij betreft, nog niet gezegd. Dank voor de toezegging om nog eens te kijken naar Edmonton, Canada.

De heer **Sjoerdsma** (D66): Voorzitter. Dank voor de toezegging over de paspoorten. Ik heb nog een vraag over de ratio tussen medewerkers van het ministerie en medewerkers op de posten. 2017 zijn er 100 medewerkers van het ministerie vertrokken en zijn 550 uitgezonden mensen en lokale mensen verdwenen van de posten. Zowel in absolute getallen als verhoudingsgewijs wordt het postennetwerk dus nog steeds zwaar geraakt. Ik wil daar geen VAO aan wijden, maar ik wil de Minister toch nog vragen of hij daarop kan reflecteren. Kan er nog iets verzacht worden aan deze verschuiving?

Ten slotte de noodhulplijn. Ik zag dat Minister Schippers deze zomer al overwoog om een dergelijke lijn op te richten in het kader van de ebolacrisis in West-Afrika. Zij was wellicht niet op de hoogte van de pilot van deze Minister in Zuid-Amerika. Wanneer in 2015 wordt deze lijn operationeel?

De heer **Van Ojik** (GroenLinks): Voorzitter. Ook dank van mijn kant. Ik heb uit de antwoorden van de Minister op een aantal vragen dat ik had gesteld over economische diplomatie en de relatie tussen handel en hulp begrepen dat wat de commissie-Docters van Leeuwen aanbeveelt, in hoge mate al gebeurt. Ik zal daar in de komende debatten kritisch op doorvragen, zonder het ministerie weer heel veel extra werk te verschaffen, want die boodschap heb ik ook heel goed begrepen. Mijn aangehouden motie kan morgen in stemming komen. Als ze aangenomen wordt, zal ik, zoals dat wel vaker gebeurt, aan het kabinet vragen hoe het denkt de motie uit te voeren. Dan hoop ik dat de Minister nog voor de begrotingsbehandeling daar iets over aan de Kamer kan laten weten. Afhankelijk van dat antwoord zullen we dan al of niet gezamenlijk met een amendement komen.

De heer **Sjoerdsma** (D66): Voorzitter. Dank ook voor de antwoorden. Ik heb weer veel geleerd over one team, regiopools, 24/7 Plaza, reisadviesapp, nieuwsroom. Zo zie je maar wat er in twee jaar tijd aan nieuwe initiatieven ontplooid kan worden. Een leerzame exercitie, moet ik zeggen. Ik dank voor het tweetal toezeggingen dat gedaan is, op verzoek van de Kamer. De Minister zoekt het gesprek met VNO. Het lijkt mij goed dat wat hier door de Kamer breed gedeeld wordt, ook besproken wordt met de werkgevers. Ik vond ook de suggestie goed om de pilot indien mogelijk te versnellen. We moeten uiteindelijk naar iets als het Deense model toewerken, en daartoe moeten we inzicht krijgen in de pilot. Ik moedig de Minister dus aan om dat zo spoedig mogelijk te doen. Nog even over de posten. Ik heb de Minister goed gehoord. Hij zegt: we gaan kijken hoe we dat strategischer kunnen inzetten. Ik denk dat hij met name bedoelt politiek strategisch. Bij de vorige verzachting is er een krappe meerderheid van de extra plekken in economische posten geïnvesteerd. Ik denk dat de ontwikkelingen die we in de laatste periode in de wereld

hebben gezien, ertoe nopen om nu met name op het politieke niveau extra investeringen te doen, zonder het andere element uit het oog te verliezen. Nog even een vraag. Wanneer horen we daar iets over terug? De Minister zei «voor de begroting», maar ik kan mij voorstellen dat een totaalbeeld van waar je extra wilt inzetten, iets meer tijd kost. Graag hoor ik een verduidelijking van die specifieke toezegging.

De **voorzitter**: Dank u zeer. Ik heb geen verdere vragen meer. Mijn vragen zijn reeds meegenomen in de beantwoording. Dan geef ik het woord aan de Minister voor zijn beantwoording in tweede termijn.

Minister **Koenders**: Voorzitter. Ik begin met EDEO. Ik zal het inbrengen. Het is goed dat er soms naar Europese samenwerking en naar Europeïsering wordt gekeken op een aantal punten die wij belangrijk vinden. Ik moet wel eerlijk zeggen dat ik vanuit de tradities van een aantal landen weet dat zij dat heel moeilijk zullen vinden. Ik noem het Verenigd Koninkrijk. Dat maakt het echt moeilijk. EDEO is natuurlijk echt een Europees orgaan. Er zijn wat landen genoemd die daar pragmatischer mee omgaan. Het kan met of zonder EDEO natuurlijk ook. We moeten even kijken of het werkt.

Het tweede punt betreft de handelsbevordering. Ik wil het volgende voorstellen. We hebben normale relaties met VNO-NCW in de Dutch Trade Board. Ik zal met Minister Ploumen overleggen dat wij dit punt opnieuw agenderen, naar aanleiding van de uitlatingen van de voorganger van de huidige VNO-NCW-voorzitter. Vervolgens kijken we naar de pilot. We gaan dat zo snel mogelijk doen. Ik moet ook even verder overleggen, want er zijn twee andere ministeries eveneens bij betrokken. Het lijkt mij goed dat dit in ieder geval een pilot wordt. Daar moet je van leren en dan moet je weer verder. Dat moet goed gebeuren. Als je het te snel doet, heb je geen materiaal. Als je er te lang over doet, is het een pilot die beleid blijft. We gaan bezien of dat redelijkerwijs iets sneller kan.

Dan ga ik in op de vermindering van posten. Het zijn momentopnames. Ik begrijp wat er gezegd wordt, maar mijn les uit dit debat is dat we niet verder moeten knippen in het postennetwerk. De Kamer zou zelfs liever nog meer zien. We kunnen aangeven of dat mogelijk is in het kader van de uitwerking van de prioriteiten die we zojuist genoemd hebben. Dat gebeurt overigens pas na de begroting. Eerst moeten we nog even zien hoe verschillende beslissingen financieel uitwerken. Het lijkt mij dan verstandig dat dit er in het voorjaar komt, niet te laat, maar wel in het voorjaar, zodat we met elkaar kunnen debatteren over wat de keuzes zijn die gemaakt zijn. Een aantal dingen heb ik gehoord. De vermindering van het aantal posten is deels een gevolg van de regionalisering. De beleids-capaciteit op die posten is gebleven. In die zin is het soms ook goed dat er wat van de posten afgaat, want dat gebeurt vanwege het beleid dat we zaken efficiënter willen maken.

Het laatste punt is het telefoonnummer. Ik hoor van mijn medewerkers echt 2015. Ik moet u eerlijk zeggen dat ik mij daar nog onvoldoende in heb kunnen verdiepen in de korte tijd dat ik hier zit. Ik begrijp dat de Kamer het zo snel mogelijk wil. Dat willen wij ook. Ik zeg er echt bij dat de modernisering van het consulaire apparaat geen posterioriteit is. Onze mensen zitten hier. Misschien kunnen ze nog eens met een aantal Kamerleden praten, dat vind ik prima, in het kader van de openheid, maar ik blijf verantwoordelijk. Ik weet echt dat er maximale inzet wordt gepleegd om dat zo snel mogelijk te kunnen doen. Er zit echt een aantal haken en ogen aan. Ik begrijp het heus wel. Als een bedrijf iets snel kan opzetten, waarom kunnen wij dat dan niet? Er zit een aantal elementen in dat misschien met de Kamer gedeeld kan worden. Ik heb de boodschap begrepen. Laten we het zo snel mogelijk doen. Ik wil hier geen toezegging doen die ik niet kan waarmaken. Ik houd het nog even op 2015.

De motie is vanuit het kabinet gezien een kwestie van afwachten. Daar kan ik op dit moment niet meer over zeggen.

De **voorzitter**: Dank u zeer. Ik formuleer nog even de toezeggingen die gedaan zijn in dit algemeen overleg.

- De Minister informeert de Kamer per brief over de gevolgen van de beperking van de consulaire dienstverlening in Edmonton in Canada.
- De Kamer ontvangt op termijn een actualisatie van de brief over de organisatie van de paspoortverstrekking in het buitenland.
- De Minister informeert de Kamer indien mogelijk versneld over de uitkomst van de pilots economische dienstverlening.

Minister **Koenders**: Mag ik één verhelderende opmerking maken? Het gaat om de economische dienstverlening.

De **voorzitter**: Akkoord. De eerste toezegging luidt dus:

- De Minister informeert de Kamer per brief over de gevolgen van de beperking van de economische dienstverlening in Edmonton in Canada, niet de consulaire.

Dan is er nog een vraag van de heer Sjoerdsma.

De heer **Sjoerdsma** (D66): De toezegging met betrekking tot de paspoortverstrekking. Volgens mij was toegezegd om DigiD ook mee te nemen.

De **voorzitter**: Dat zit daarbij. Zo is het begrepen. Dan sluit ik de vergadering.

Sluiting 13.20 uur.